

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון - [CC BY-NC-SA 2.5](#) אסור
בשימוש מסחרי
וספרי ויקיטקסט תחת רשיון [GNU Free Doc. License](#)
בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) ל ר' פנחס ראובן שליט"א ולויקטקסט על פ' הרמב"ם

משנה מסכת ידים (מ)

[פרק א](#) • [פרק ב](#) • [פרק ג](#) • [פרק ד](#)

פרק א

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#)

פרק ב

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#)

פרק ג

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#)

פרק ד

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)

א

פרק

מי רביעית **א** נותנין לידיים **ב**, לאחד, אף לשנים. מחצית לג, לשלשה או לארבעה. מלג, לחמשה ולעשרה ולמאה **ד**. רבי יוסי אומר, ובלבד **ה** שלא יפחת לאחרון שבהם מרביעית. מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים:

ר"ע מברטנורה מי רביעית. מים שיש בהן שיעור רביעית הלג, שהוא ביצה ומחצה: **נותנים לידיים לאחד אף לשנים**. לחד בעינן מתחלה רביעית. אף לשנים, אם היה בו מתחלה רביעית ונטל הראשון ואחר כך השני, אף על גב דלא היה רביעית גבי השני, שפיר דמי, הואיל ומשגרי טהרה אתו. ורמב"ם פרש, דדוקא מים שניים הוא דלא בעינן רביעית לכל חד וחד, הואיל וכבר נטהרו ידיו משטיפה ראשונה, אבל במים ראשונים, אין פחות מרביעית לכל אחד. ורבותי לא פרשו כן: **מחצית לג לשלשה או לארבעה**. לפום שעורא דרביעית לשנים, היה די ברביעית ומחצה לשלשה, אלא כיון דנפיש גברי חישנין שמא לא ידקדקו יפה לטל עד הפרק, שכל אחד מצמצם במים מפני חברו. ומיהו אי איכא רביעית ומחצה, ונטל הראשון מהם חצי רביעית, הא ודאי דיועיל רביעית הנשאר לשנים האחרונים, דאפלו בתחלה סגי לשנים ברביעית, כל שכן השתא דאתו משגרי טהרה. וכי לא מהני הכא, הני מלי היכא דלא נשאר לשנים האחרונים רביעית **ג**: **ובלבד שלא יפחת לאחרון שבהן מרביעית**. שיהיה בפלי בשעה שהאחרון נוטל את ידיו, רביעית. ואין הלכה כרבי יוסי: **מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים**. דין נטילת ידים שצריך לטל ידיו עד הפרק, ולאחר שנטל ידיו בשטיפה אחת אף על גב דידיו טהורות, אם קנח אותם במפה, מכל מקום אם חוזר ונוגע במים שעל המפה, ידיו טמאות **ו**, ואם נגע בהן כפר של תרומה, נטמא, ולכך אורחיה דעביד שטיפה אחרת במים שניים לטהר המים הראשונים שעל גבי ידיו. והשתא קאמר דאם נתן המים שניים ולא הגיעו לפרק, יכול להוסיף עליהם ולשפך מים במקום שלא שפך שם תחלה, ויטהרו המים הראשונים שעל גבי ידיו. אבל על הראשונים אם לא הגיעו לפרק, אינו יכול להוסיף **ז**, אלא צריך לנגב ידיו ולחזר ולשפך בבת אחת מים שיגיעו לפרק: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **א** מי רביעית. ונסח אחר מרביעית, כלי המחזיק רביעית. רש"י: **ב** לידיים. דתנו (תגינה פ"ב מ"ה) נוטלין לידיים לחליו ולמעשר

וּלְתַרוּמָה, וּסְתֵם יָדַיִם אֵינָן אֶלָּא שְׁנֵיזוֹת וּפּוֹסְלִין תְּרוּמָה וְלֹא חֲלִין, אָבֵל מְשׁוּם סֶרֶךְ תְּרוּמָה תִּקְנֵנוּ אַף לְחֲלִין, כְּדִי שְׂיֵהָא רְגִיל בְּנִטְיַלַת יָדַיִם וַיִּטְלֹן לְתַרוּמָה. גְּמָרָא: [ג] וְכֵן הָא דְקָאָמַר לְאַרְבְּעָה, דְּמִשְׁמַע וְלֹא לְחַמְשָׁה, שְׁהָרִי לֹא נִתְּנוּ חֲכָמִים שְׁעוֹר רַק לַמִּים שְׁבַבְלִי, וְכִי אֵיכָא שְׁעוֹר לֹא חָשׂוּ כְּמָה יִגִיעַ לְכָל אֶחָד רַק שְׂיִגִיעַ עַד הַפָּרֶק. הַר"שׁ: [ד] וּלְמַאָה. גְּזַמָּא הִיא, כְּלוּמַר כָּל זְמַן שְׂמִסְפִּיקוּן לְשַׁפְּדָּ כָּל אֶחָד שְׁלֹשׁ פְּעֻמִּים. טוֹר: [ה] רַבִּי יוֹסִי כּוֹ'. פְּלִיג אַף בְּרִישָׁא דְלִשְׁנַיִם. הָכִי מוֹכַח בְּגְמָרָא: [ו] וְכִשְׁנִטְלֹן בְּפָחוֹת מִרְבִּיעִית דְּאֵתוּ מְשִׁירֵי טְהָרָה. דְּאֵלוּ נִטְלֹן מִרְבִּיעִית, הַמִּים עֲצָמֹן טְהוֹרִים, כְּתַנָּא קַמָּא דְרִישׁ פָּרֶק ב', וְעַיִן שָׁם בְּהַר"ב: [ז] דְּכִיּוֹן שְׁלֹא טְהָרוּ אֶת הַיָּדַיִם כָּל מָה שְׂמוֹסִיף עֲלֵיהֶם הָרִי הוּא מוֹסִיף טְמָאָה. הַר"שׁ: (עִיקַר תּוֹי"ט).

רמב"ם כבר ידעת כי לוג ד' רביעיות והנטילה הזאת אשר התירו בפחות מרביעי' לכל אחד אמנם הוא במים שניים אבל מים ראשונים לא יהיו פחות מרביעית לכל אחד וסבת מה שהקלנו במים שניים והיותם ראויים בפחות מרביעית לפי שהידים כבר נטהרו במים ראשונים והוא אמרם בסבת זה שאני התם דקא אתו משיורי טהרה ואין אנו צריכין אלא מה שימשח כל היד בלבד ואמר ר' יוסי כי אע"פ שהם מים שניים אינם צריכין רביעית לכל אחד אלא שיעור מה שיכלול היד בלבד אכן צריך שיהיה במים אשר שפך ממנו השיעור הזה המיעוט רביעית והוא ענין אמרם ובלבד שלא יפחתו לאחרון שבהם מרביעית ר"ל שיהיה בכלי בעת שישפך ממנו האחרון רביעית ואמרו מוסיפים על השניים ביארה זאת התוספתא וזה כי המים הראשונים כשרחץ קצת ידו היד כולה נשארה בטומאה ולא נאמר שירחץ החלק אשר לא תתרחץ ותשלם לה נטילה ראשונה אבל צריך שירחץ ידו כולה ובמים שניים אין הדבר כן אבל כשרחץ קצת ידיו ותמו המים או נפסק השפיכה חוזר ומשלים רחיצת ידו שישפוך מים על החלק אשר לא תתרחץ והוא אמרם כיצד נטל את הראשונים ושפסף וחזר ונטל את השניים ואין בהם במים שיגיע לפרק הרי זה מוסיף עליהן אחד הנוטל לידו אחת וא' הנוטל לשתי ידיו ואין הלכה כר' יוסי: (רמב"ם)

פּרֶק א - מִשְׁנָה ב

בְּכָל הַפְּלִיִם נוֹתְנִין לַיָּדַיִם, אֶפְלוּ בְּכָלִי גְּלָלִים,
בְּכָלִי אֶבְנִים, בְּכָלִי אֲדָמָה. אֵין נוֹתְנִין לַיָּדַיִם,

לא בדפנות הפלים, ולא בשולי המחץ, ולא במגופת החבית. ולא יתן לחברו בחפניו, מפני שאין ממלאין ואין מקדשין ואין מזין מי חטאת ואין נותנים לידיים אלא בכלי. ואין מצילין בצמיד פתיל אלא כלים, שאין מצילין מיד כלי חרש אלא כלים:

ר"ע מברטנורה בכלי גללים. כלים עשויין מגללי הבקר. דלא חשיבי כלים לענין טמאה: לא בדפנות הפלים ולא בשולי המחץ. משום דשברי כלים ניהו: ולא במגופת החבית. דלאו להשתמש בתוכה עבידא אלא כסוי לחבית: בחפניו. שלא ימלא חפניו מים וישפך על ידי חברו: שאין ממלאים. מלוי מים חיים לקדש בהן מי חטאת של אפר פרה. דכלי בעינן, דכתוב (במדבר יט) מים חיים אל כלי: ואין מקדשים. נתינת האפר על גבי המים: ואין מזין. שטובל האזוב בכלי כדי להזות: צמיד פתיל. שברי כלי חרס שהקיפו צמיד פתיל ומנחין באהל המת, אין מצילין על מה שבתוכו: שאין מצילין. כמו ואין מצילין. ודגמתו בפרק קמא דביצה, שאפר כירה מוכן הוא. ופרשו בגמרא, הכי קאמר, ואפר כירה מוכן הוא: מיד כלי חרס. אם נפל שרץ בתוך כלי חרס, נטמא כל מה שבאורו, חוץ מכלים ואדם **[ח]** שאין מטמאין מאויר כלי חרס, דכתוב (ויקרא יא) כל אשר בתוכו יטמא מכל האכל אשר יאכל, אכלין ומשקין מטמאין מאויר כלי חרס, ואין אדם וכלים מטמאין מאויר כלי חרס. ואם שברי כלים נתונים בתנור של חרס ושרץ בתנור, אין השברים מצילין על האכלים שבתוכו: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [ח] הר"ב הוסיף זה אף על פי שלא נשנה כן, וגם בתורת כהנים ליתיה. משום דכל שכן הוא מכלים: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם לא יתן לחבירו בחפניו. שלא ימלא ידיו וישפוך ע"י חבירו אשר רוצה לטהר ידיו וכבר קדם פירוש ההלכה הזאת ונתבאר עניניה בה' של פרה דרשהו משם: (רמב"ם)

פרק א - משנה ג

הַמִּים שֶׁנִּפְסְלוּ מִשְׁתִּית הַבְּהֵמָה, בְּכֵלִים, פְּסוּלִים. וּבְקִרְקָעוֹת, כְּשָׂרִים. נֶפֶל לְתוֹכָן דִּיּוֹ, קוֹמוֹס, וְקִנְקָנְתוֹם וְנִשְׁתַּנוּ מֵרְאִיהוֹן, פְּסוּלִין **[י]**. עֲשֵׂה בָהֶם מְלֶאכָה אוֹ שִׁשְׂרָה בְּהוֹן פְּתוֹ, פְּסוּלִין. שְׁמַעוֹן הַתְּמָנִי אוֹמֵר, אֶפְלוֹ נִתְּפוֹן לְשָׂרוֹת בְּזָה וְנֶפֶל לְשָׂנִי, כְּשָׂרִים:

ר"ע מברטנורה שֶׁנִּפְסְלוּ מִשְׁתִּית הַבְּהֵמָה. כְּגוֹן מַחְמַת סָרְחוֹן. אֲבָל שֶׁנִּפְסְלוּ מִחְמַת טֵיט, אֶפְלוֹ בְּקִרְקָע פְּסוּלִים: **בְּכֵלִים פְּסוּלִים**. דְּלֹא תִקּוֹן רַבָּן נְטִילָה אֶלָּא בְּרֵאוּיִין לְשִׁתִּית בְּהֵמָה: **בְּקִרְקָע כְּשָׂרִים**. לְהַטְבִּיל הַיָּדִים **[ט]**. דְּהָא מְקוּהָ נִינְהוּ וְכָל גּוֹפּוֹ טוֹבֵל בְּהוֹן, יָדָיו לֹא כָּל שְׁכּוֹן: **קוֹמוֹס**. גּוֹמ"א בְּלַע"ז: **וְקִנְקָנְתוֹם**. וּדְרִיאוּל"י. וּמְזֵהִיר כְּעִין זְכוּכִית: **עֲשֵׂה בְּהוֹן מְלֶאכָה אוֹ שִׁשְׂרָה בְּהוֹן פְּתוֹ פְּסוּלִין**. מִשּׁוּם דְּבִטְלָן וְנִשְׁתַּנוּ מִתּוֹרַת מִים: **אֶפְלוֹ נִתְּפוֹן לְשָׂרוֹת בְּזָה**. בְּתַמִּיחָה, וְכִי אֶפְלוֹ נִתְּפוֹן לְשָׂרוֹת פְּתוֹ בְּמַקּוֹם אֶחָד וְנֶפֶל בְּמַקּוֹם אַחֵר יִהְיוּ פְּסוּלִים **[יא]**, וְהֵלֵא לֹא נִתְּפוֹן וְלֹא בְּטָלָם, אֶלָּא וְדָאֵי כְּשָׂרִים הֵם. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הַתְּמָנִי: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [ט] לְקַדְּשׁ. וְהַהֲפָרֵשׁ שְׁבִין נְטִילַת יָדִים וּבִין טְבִילָה, כִּי נְטִילַת יָדִים הוּא בְּמִים שְׂאוּבִין, וְהוּא שְׂיַבְאוּ מְכֵלִי בְּכַח נוֹתָן, אֲבָל שְׂאוּבִין בְּמַקְוָה לֹא, וְשְׂנוּי מֵרְאָה פּוֹסֵל, וּבְעִינָן רְבִיעִית לְכָל אֶחָד. וְטְבִילַת יָדִים פְּסוּל בְּשְׂאוּבִין, וְצָרִיד אֲרַבְעִים סָאָה. הֲרַמְב"ם. וְהַרְאָב"ד סְבִירָא לִיה דְּשְׂאוּבִין בְּמַקְוָה נְמִי כְּשָׂרִין לְטְבִילַת יָדִים, כִּיּוֹן דְּכְשָׂרִין לְבַעֲלֵי קְרִיין: **[י] פְּסוּלִין**. דּוּמְיָא דְּקִדּוּשׁ יָדִים מִן הַפִּיּוֹר דְּכְתִיב הִתְּם מִים יִתְּרָה. בֵּית יוֹסֵף: **[יא]** דְּתַנָּא קָמָא סְתָם דְּבָרִיו וְאָמַר שָׂרָה בְּהֵם פְּתוֹ כּוּי, וְאֶתָּא אִיהוּ וּמִתְּמָה וְכִי כּוּי. וּמִהַר"ם כְּתָב, דְּשָׂרָה דְּתַנָּא קָמָא מִשְׁמַע דְּנִתְּפוֹן לְשָׂרוֹת, הָא נֶפֶל מִיָּדוֹ שְׂלֹא בְּכּוֹנֵת שְׂרִיָּה כְּשֵׁר. הָא נִתְּפוֹן לְשָׂרוֹת בְּזָה וְנֶפֶל בְּזָה פְּסוּל. וְאֶתָּא רַבִּי שְׁמַעוֹן לְמִימַר אֶפְלוֹ נִתְּפוֹן: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם שָׂרָה בְּהוֹן פְּתוֹ. ר"ל אִם יִשְׂרָה בְּמִים הֵהוּא פֶת כִּבְר הַפְּסִיד וּשְׁמוֹ מִכְּלָל הַשּׁוֹפְכִים וְאִין נוֹטְלִין מֵהֶם לִידִים וְא"ר שְׁמַעוֹן כִּי אִילוֹ נִתְּכוּין לְשָׂרוֹת בְּמִים הֵהוּא פְתוֹ וְנֶפֶל הַפֶת בְּמִים אַחֲרִים הָרִי הוּא כִשֵׁר כִּיוֹן שְׂלֹא נִתְּכוּין לַעֲשׂוֹת בּוֹ מִלֶּאכָה אִמְנָם הִיָּה זֶה שְׂלֹא לְרַצּוֹן:

ואמרו ואפ"י נתכוין ר"ל כמו אם או יהיה על דרך התבוננות כאילו אומר מפליא בתמיה ואפילו לא היה בכונה לא יפסיד אבל הם כשרים ואין הלכה כר"ש התימני : (רמב"ם)

פרק א - משנה ד

הדיח בהם את הפלים או שמחה בהם את המדות, פסולים. הדיח בהם פלים מודחים או חדשים, כשרים. רבי יוסי פוסל בחדשים :

ר"ע מברטנורה או שמחה בהן את המדות. לחלוחית שנדבקה בהן, ואינה יוצאה אלא בדחק. להכי תני לשון מחוי, כמו מחוי קרביו דתנן בפסחים פרק אלו דברים [דף סח]: **פוסל בחדשים**. דאף על פי שהם נקיים, אין רגילות להשתמש בהם עד שידיחום תחלה. ואין הלכה כרבי יוסי : (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם מיחה בהם את המדות. שיכשך בהן את המדות עד שלא ישאר בהן ריח הדבר המדוד ואין הלכה כר' יוסי : (רמב"ם)

פרק א - משנה ה

המים שהנחתום מטביל בהם את הגלסקין, פסולים. וכשהוא מדיח את ידיו בהן, כשרים.

הכל כְּשָׂרִים לִתֵּן לַיָּדִים, אֶפְלוּ חֵרֶשׁ שׁוֹטָה
וְקָטָן. מְנִיחַ חֲבִית בֵּין בְּרַכָּיו וְנוֹטֵל. מִטָּה
חֲבִית עַל צְדָה וְנוֹטֵל. וְהַקּוֹף נוֹטֵל לַיָּדִים. רַבִּי
יוֹסִי פוֹסֵל בְּשָׁנֵי אֱלוֹ:

ר"ע מברטנורה גלסקין. כְּפָרוֹת לָחֵם נָקִי וְטָהוֹר: וְאִם הָדִיחַ בְּהֵן יָדָיו.
וְטַח אֶת הַגְּלִסְקִין בִּידוֹ: כְּשָׂרִים. הַמִּים שֶׁבְּכָלִי לְנִטְיָלָה. שֶׁלֹּא נַעֲשִׂית
מְלֹאכָה בְּמִים שֶׁבְּכָלִי, אֶלָּא בְּמִים שֶׁלְקַח בְּחֻפְזוֹ: מְנִיחַ חֲבִית בֵּין בְּרַכָּיו.
וּבְרַכָּיו מְסִיעִין לְשִׁפְךְ, וְהֵינּוּ כֹחַ גְּבָרָא, וּמְשׁוּם הָכִי לֹא פְּלִיג רַבִּי יוֹסִי
בְּהָא: וּמִטָּה חֲבִית עַל צְדָה. וְאֶפְלוּ הַלֵּךְ וְיָשֵׁב לוֹ אַחַר כֶּךָ וְהַחֲבִית שׁוֹפְכַת
מִים כָּל הַיּוֹם כָּלוּ, מְחַמַּת הַטְּיָתוֹ הוּא, וְחָשִׁיב כֹּחַ גְּבָרָא: וְהַקּוֹף. חֲזִיה
שֶׁשָּׂמָה מוֹנִי"א בְּלַעֲיוֹ. וַיֵּשׁ לָהּ יָדַיִם כִּיּוֹדֵי אָדָם: נוֹטֵל לַיָּדִים. דְּכַח נוֹתֵן
בְּעֵינָיו, כֹּחַ אָדָם לֹא בְּעֵינָיו: רַבִּי יוֹסִי פוֹסֵל בְּשָׁנֵי אֱלוֹ. בְּקוֹף, וּבְמִטָּה
חֲבִית עַל צְדָה. בְּקוֹף, מְשׁוּם דְּבַעֲיוֹן כֹּחַ אָדָם וְלִיכָא. וּמִטָּה חֲבִית עַל
צְדָה, לֹא כֹחַ גְּבָרָא חָשִׁיב לִיה. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם אלו גלוסקין כמו כעבין וכיוצא בהם שעושין מעיסה טובה עשויה
בטוב ובש"ס (פסחים דף ו:). שמא ימצא גלוסקין יפיפיה וכשמכניס העיסה
הזאת במים כדי שימשח במים ההם פוסל לפי שהעיסה משנה אותם וגם
כן נעשה בה מלאכה אמנם המים אשר רחץ בו ידו בעת שילוש העיסה ויקח
בחפניו מן המים אינו פוסל לפי שידו לא תשנה המים והמלאכה אינה נעשת
אלא במים אשר עלו בידו ולא במים אשר נשארו בכלי:

והקוף. בערב קד"ר והוא אשר קורין אותו במצרים אל נסני"א בלשון ערב
אמר רבי יוסי שהוא פסול כששפך המים על היד וכן אינו ראוי שיטול הכלי
וישפכו המים ממנו על הידים ויהיה האדם עצמו אשר הטתה אותה עד
שנשפכו המים על ידו אשר נטל ידיו ואין הלכה כרבי יוסי: (רמב"ם)

פרק ב - משנה א

נָטַל לְיָדוֹ אַחַת **[א]** מִשְׁטִיפָה אַחַת, יָדוֹ טְהוֹרָה. לְשֵׁתֵי יָדָיו מִשְׁטִיפָה אַחַת, רַבִּי מְאִיר מְטַמֵּא, עַד שְׂיִטַּל מִרְבִּיעֵית. נָפַל כֶּכֶר שֶׁל תְּרוּמָה, טְהוֹר. רַבִּי יוֹסִי מְטַמֵּא :

ר"ע מברטנורה נטל ידו אחת משטיפה אחת. קא קרי שטיפה אחת כל זמן שלא נטל כי אם פעם אחת עד הפרק. ובגדו אחת הוא דסגי בפעם אחת **[ב]**, אף על גב דאין בכלי רביעית אלא דאתו משירי טהרה. אבל לשתי ידיו, אף על גב דאתו משירי טהרה, לא מהני עד שייטל שתי פעמים. ראשונים עד הפרק, ושניים עד הפרק. ורמב"ם מפרש, משטיפה אחת, משפיקה אחת. וכשנוטל שתי ידיו בשפיקה אחת, המים מטמאים בגדו אחת, ונמצא רוחץ השניה במים שנטמא, ולא טהרו ידיו עד שייטל מים שניים מרביעית **[ג]**. אבל כשנוטל ידו אחת בלבד, בשפיקה אחת, נטהרה ידו. וכשנוטל מים שניים לטהר המים שעל ידו, סגי בפחות מרביעית. ואין הלכה כרבי מאיר: **נפל כפר של תרומה**. היכא דנטל את הראשונים מרביעית **[ד]**, ונפל עליהם כפר של תרומה, או נגע בכפר של תרומה עם המים שבגדו קדם שינגבם, או קדם שישפוף עליהן מים שניים: **טהור**. דכי היכי דמהנו לטהר ידיו, מהנו נמי לטהר עצמן: **רבי יוסי מטמא**. דסבר לטהר ידיו מהנו, אבל אינהו גופיהו טמאים: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[א]** אחת. נתבאר בחגיגה כשנטמאה ידו אחת, לא תטמא השניה, וכן כשנטמאו שניהם מטהרן אחת אחת. וכל זה לתרומה ולא לקדש. הרמב"ם: **[ב]** והוא שאותה השטיפה מרבה כשתים. תוספות: **[ג]** לשיטתיה בריש פרק קמא, דנותנים לידיים, אמרים שניים קאי: **[ד]** הינו לפרוש הראשון. אבל להרמב"ם, מפרש בנסחת ארץ ישראל דקאי אמרים שניים, שאם נפל כפר של תרומה באלו מים שניים, טהור לתנא קמא כמו במים שניים דעלמא. ורבי יוסי אומר שמטמאין כפר של תרומה כמו מים ראשונים שהם תחלה, הואיל ומים ראשונים היו שטיפה אחת לשתי הידיים: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כבר נתבאר בחגיגה (דף כד:): כשנטמאת ידו האחת לא תטמא האחרת וכן כשנטמאו הידים יחדיו מטהרין אחד אחד וזה מותר לתרומה וכאשר נטמאו ידיו שניהם ורחץ אותם בשפיכה אחת אמר רבי מאיר כי לא יצא ברחיצה הזאת לפי שהמים מטמאים בידו האחת ואז תרחץ האחרת וכאילו רוחץ השניה ברחיצה האחרת וע"כ צריך שירחץ אותה אח"כ ברביעית ואז תטהר והוא מצריך במים שניים רביעית כיון שמים ראשונים היו שטיפה אחת לבי ידים והלכתא כת"ק אשר יאמר כי אפילו היו שתי ידיו משטיפה אחת יצא ורחץ מים ראשונים כמצותן: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ב

נָטַל אֶת הָרְאשׁוֹנִים לְמָקוֹם אֶחָד, וְאֶת הַשְּׁנִיִּים לְמָקוֹם אֲחֵר, וְנִפְל כֶּכֶר שֶׁל תְּרוּמָה {ז} עַל הָרְאשׁוֹנִים, טָמֵא, וְעַל הַשְּׁנִיִּים, טָהוֹר. נָטַל אֶת הָרְאשׁוֹנִים וְאֶת הַשְּׁנִיִּים לְמָקוֹם אֶחָד, וְנִפְל כֶּכֶר שֶׁל תְּרוּמָה, טָמֵא. נָטַל אֶת הָרְאשׁוֹנִים וְנִמְצָא עַל יָדָיו קִיסָם אוֹ צָרוֹר, יָדָיו טָמְאוֹת, שָׁאִין הַמַּיִם הָאֲחֵרוֹנִים מִטְהָרִים אֶלֶּא הַמַּיִם שֶׁעַל גְּבִי הַיָּד. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, כֹּל שֶׁהוּא מִבְּרִית הַמַּיִם, טָהוֹר:

ר"ע מברטנורה נָטַל אֶת הָרְאשׁוֹנִים לְמָקוֹם אֶחָד. שֶׁנִּטַּל אֶת הָרְאשׁוֹנִים בְּפָחוֹת מִרְבִּיעִית {ה}, כְּגוֹן דְּאֵתוּ מִשְׁנֵי טְהָרָה {ו}, וְצָרִיךְ לְטַל אֶת הַשְּׁנִיִּים. וְנִטַּל אֶת הָרְאשׁוֹנִים בְּזוּיָת זוֹ, וְשְׁנִיִּים בְּזוּיָת אַחֶרֶת: וְנִפְל כֶּכֶר שֶׁל תְּרוּמָה. לְמָקוֹם שֶׁנִּפְלוּ רְאשׁוֹנִים: טָמֵא. הַכֶּכֶר. וְהוּא הַדִּין אִם נִגַע הַכֶּכֶר בְּמַיִם רְאשׁוֹנִים שֶׁעַל יָדָיו, שֶׁהַכֶּכֶר טָמֵא: עַל הַשְּׁנִיִּים טָהוֹר. דְּשְׁנִיִּים טָהוֹרִים הֵן. אֲבָל נָטַל רְאשׁוֹנִים וְשְׁנִיִּים לְמָקוֹם אֶחָד וְנִפְל כֶּכֶר

שֶׁל תְּרוּמָה עַל הַמִּים, טָמֵא, כַּדְקִתָּנִי סִיפָא שְׂאִין הַשְּׁנַיִים מְטַהְרִים אֶלָּא מִים שְׁעַל גְּבִי הַיָּד, כְּלוּמַר הָרֵאשׁוֹנִים שְׁעַל גְּבִי יָדָיו, הַשְּׁנַיִים מְטַהְרִים, אֲבָל הָרֵאשׁוֹנִים שְׁנִפְלוּ לְאַרְץ, אִין הַשְּׁנַיִים מְטַהְרִים: **וְנִמְצָא עַל יָדָיו קִיסָם אוֹ צְרוּר**. אַף עַל פִּי שֶׁהוּ רְפוּיִין וְלֹא חִיצִי, שְׁהַמִּים בָּאִים בָּהֶם: **יָדָיו טָמְאוּ**. אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְּנוּ בָּהֶן אֶת הַשְּׁנַיִים. מְשׁוּם דְּמִים שְׁעַל הַצְּרוּר נִטְמָאוּ מִחֻמַּת יָדָיו, וְאִין הַמִּים הַשְּׁנַיִים מְטַהְרִים אֶלָּא מִים שְׁעַל גְּבִי הַיָּד, וְלֹא מִים שְׁעַל גְּבִי צְרוּר וְקִיסָם **[ח]**. פְּרוּשׁ אַחֵר, וְנִמְצָא עַל יָדָיו קִיסָם אוֹ צְרוּר, וְכָל דְּבַר הַחוּצָא **[ט]** בְּנִטְיַלַּת יָדִים, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְּנוּ עַל יָדָיו מִים שְׁנַיִים, טָמְאוּ הַיָּדִים, וְלֹא טָהְרוּ מִחֻמַּת הַמִּים שְׁנַיִים, שְׂאִין הַמִּים הַשְּׁנַיִים מְטַהְרִים אֶלָּא הַמִּים שְׁעַל גְּבִי הַיָּד, לֹא הַיָּדִים עֲצָמוֹן **[י]**: **כָּל שֶׁהוּא מִבְּרִית הַמִּים טָהוּר**. כְּגוֹן יִבְחוּשִׁים וְיִתּוּשִׁים הַגְּדֻלִים בְּמִים, אִם נִפְלוּ עַל הַיָּדִים בְּשַׁעַת נְטִילָה, אִינָם חוּצָצִים, הוֹאִיל וְהוּן מִבְּרִית הַמִּים. וְאִין הִלְכָה כְּרָבוֹן שְׁמַעוֹן בְּוֹ גַּמְלִיאֵל: (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט [ה] דָּאֵלוּ מְרַבֵּיעִית, הָא סְבִירָא לִיה לְתַנָּא קַמָּא דְרַבִּי יוֹסִי דְהַמִּים גַּם כֵּן נִטְהָרוּ. וְהִלְכָה כְּוִתִּיה: **[ו]** קֶשֶׁה, דְּזָה אִינוּ אֶלָּא לְרַבִּי מֵאִיר דְּמִצְרִיךְ מִים שְׁנַיִים אַף לְדָאֵתוּ מִשְׁגְּרִי טְהָרָה כְּשֶׁנִּטְלַ שְׁתֵּי יָדָיו, וְכִבְרַ כְּתַב דְּאִין הִלְכָה כְּמוֹתוֹ. וַיֵּשׁ לוֹמַר, דְּמָה שְׁכְּתַב אִין הִלְכָה כְּרַבִּי מֵאִיר הִינוּ לְהַרְמַב"ם, אֲבָל לְפְרוּשׁ הָרֵאשׁוֹן, הִלְכָה כְּרַבִּי מֵאִיר. וְכֵן כְּתַב הַר"שׁ בְּהַדְּיָא. וְתַדַּע, דְּהָא לְהַרְמַב"ם לֹא אֶמְרוּ פְּחוֹת מְרַבֵּיעִית אֶלָּא בְּמִים שְׁנַיִים: **[ז]** **תְּרוּמָה**. מָזָה מוֹכִיחַ הַרְמַב"ם דְּלֹא הִצְרִיכוּ מִים שְׁנַיִים אֶלָּא לְתְּרוּמָה, אֲבָל לְחֻלִּין אַף בְּרֵאשׁוֹנָה נִטְהָרוּ הַיָּדִים **[ויממילא דהוא הדין המים]**, וְכִי נִפְלַ עֲלֵיהֶן כְּכַר שֶׁל חֻלִּין, טָהוּר. וְשֶׁאֵר הַפּוֹסְקִים מְצַרִּיכִים אַף לְחֻלִּין מִים שְׁנַיִים. וּמִדְּנַקְט בְּמִתְנִיתִין תְּרוּמָה, נִרְאָה לִי דְּאֵף דְּלְדַבְּרִיהֶם טָהוּר הַכְּפָר, דְּכִינּוּ דְנִטְיַלַּת יָדִים לְחֻלִּין רַק מְשׁוּם סֶרֶךְ תְּרוּמָה הוּא, הִקְלוּ לְעַנְנּוּ טָמְאָה, דְּהֶם אֶמְרוּ וְהֶם אֶמְרוּ. וּמֵהָאֵי טַעְמָא נִרְאָה לִי דְּלֹא קֶשֶׁה אִיךְ הַשְּׁנַיִים טָהוּרִים, הָא הָרֵאשׁוֹנִים טָמְאִים וַיִּטְמָאוּ הַיָּדִים וְהַיָּדִים שְׁנַיִים, דְּהֶם אֶמְרוּ כּוּ. וְעִין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[ח]** שְׁנִטְמָאוּ מִחֻמַּת יָדָיו וְחוּזְרִין וּמְטַמְאִין אֶת הַיָּד. בֵּית יוֹסֵף: **[ט]** וְכָל דְּבַר הַחוּצָא בְּגוּף, חוּצָא בְּיָדִים לְחֻלִּין. גַּמְרָא: **[י]** וְאֶפְלוּ לְפְרוּשׁ הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַר"ב בְּרִישׁ פְּרָקִין, יֵשׁ לוֹמַר דְּלֹא מִצְרִיךְ שְׁתֵּי פְּעָמִים אֶלָּא לְטָהַר הַמִּים לְעַנְנּוּ טָמְאָת כְּכַר. אֲבָל הַיָּדִים נִטְהָרוּ בְּפַעַם אַחַת כְּשֶׁאִין דְּבַר חוּצָא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כבר הודעתך בהקדמה אשר קדמתי כי מים הראשונים תחלה וכשנגע בהן ככר של תרומה חזר שני כמו שנשתרש אמנם מים שניים הם טהורים וכאשר טהר ידיו במים ראשונים ומצא על ידיו עץ או אבן היא חציצה ואין ידיו טהורים והם נשארים בטומאתן ולא יהיו מים שניים אשר ירחץ בהם טהורים ולא יטהרו הידים לפי שאין כונתו במים שניים שיטהרו הידים ויסירו טומאתם ואמנם הכונה בהם שיסירו מה שנתלה ביד ממים הראשונים אשר הם משקין טמאים כמו שביארנו וזה ענין אמרו שאין המים האחרונים מטהרין אלא המים שעל גב היד והבן זה ואמרו כל שהוא מבריית המים טהור רצה לומר שהוא אינו חוצץ ואם נפלו על ידיו במים ראשונים דבר מן הרמשים המתילדים במים העומדים ידיו טהורות ואין

הלכה כרשב"ג ובתוספת' (פ"א) כל החוצצין בגוף חוצצין בידיים ובקדוש ידים ורגלים בבהמ"ק. וכבר ביארנו חציצת הגוף במקואות: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ג

הַיָּדַיִם מִטְמְאוֹת וּמִטְהָרוֹת עַד הַפָּרֶק. כִּי־צָד. נָטַל אֶת הָרֵאשׁוֹנִים עַד הַפָּרֶק, וְאֶת הַשְּׁנִיִּים חוּץ לַפָּרֶק, וְחִזְרוּ לַיָּד, טְהוֹרָה. נָטַל אֶת הָרֵאשׁוֹנִים וְאֶת הַשְּׁנִיִּים חוּץ לַפָּרֶק וְחִזְרוּ לַיָּד, טְמֵאָה. נָטַל אֶת הָרֵאשׁוֹנִים לַיָּדוֹ אַחַת וְנִמְלָךְ וְנָטַל אֶת הַשְּׁנִיִּים לְשֵׁתֵי יָדָיו, טְמֵאוֹת. נָטַל אֶת הָרֵאשׁוֹנִים לְשֵׁתֵי יָדָיו וְנִמְלָךְ וְנָטַל אֶת הַשְּׁנִיִּים לַיָּדוֹ אַחַת, יָדוֹ טְהוֹרָה. נָטַל לַיָּדוֹ אַחַת וְשִׁפְשָׁפָהּ בַּחֲבֵרְתָּהּ, טְמֵאָה. בְּרֵאשׁוֹ אוֹ בַכֶּתֶל, טְהוֹרָה. נוֹטְלִין אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה זֶה בְּצַד זֶה אוֹ זֶה עַל גְּבִי זֶה, וּבִלְבַד שְׁיִרְפוּ שְׁיִבְאוּ בָהֶם הַמַּיִם:

ר"ע מברטנורה **חזרו ליד טהורה**. דכיון דראשונים לא יצאו חוץ לפרק, לא נטמאו השניים ביציאתן חוץ לפרק. אבל כשיצאו ראשונים ושניים חוץ לפרק וחזרו ליד, טמאה, לפי שנטמאו השניים בראשונים שחוץ לפרק, שאין השניים מטהרים הראשונים [מהיוצאים] חוץ לפרק, אלא עד הפרק בלבד הן מטהרין **[יא]**: **נטל את הראשונים**. לידו אחת, שנטל במים ראשונים כל יד ויד בפני עצמה, ואחר כך צרף שתי ידיו לשפך עליהם מים שניים, ידיו טמאות. דכשצרף ידיו, נטמאו ידיו בנגיעתן זו בזו, דמים שעל גב זו מטמאים מים שעל גבי חברתה **[יב]**, כמו שהיו מטמאים כפר של תרומה, ונטמאו הידים מחמת משקין טמאים.

וּכְשֶׁנִּטַּל אֶת הַשְּׁנַיִים, לֹא טָהְרוּ אֶת הָרֵאשׁוֹנִים, כִּיּוֹן שֶׁנִּטְמְאוּ מִחֶמֶת מִים שֶׁל חִבְרֹתָהּ, אֲלֵא אֲדַרְבָּא גַם הַשְּׁנַיִים נִטְמְאוּ בָּהֶן. וְדוֹקָא כְּשֶׁנִּטַּל אֶת הָרֵאשׁוֹנִים זֶה לְעֲצָמָה וְזֶה לְעֲצָמָה. אֲבָל אִם נִטַּל אֶת הָרֵאשׁוֹנִים לְשֵׁתֵי יָדָיו כְּאֶחָת, נַחֲשָׁבוֹת שְׁתֵּי יָדַיִם כְּיָד אֶחָת וְאִין מְטַמְאוֹת זֶה בְּזוֹ. כִּד מְצֵאתִי פְרוּשׁ מְשֻׁנָּה זֶה בְּפְרוּשֵׁי רַבּוֹתֵי. וְרַמְבַּ"ם פִּרְשׁ, נִטַּל אֶת הָרֵאשׁוֹנִים לְיָדוֹ אֶחָת, שֶׁנִּתְּנָן מִים רֵאשׁוֹנִים עַל גְּבִי יָד אֶחָת בְּלִבָּד, וְאַחַר כִּד צִרַף שְׁתֵּי יָדָיו לְשִׁפְךָ עֲלֵיהֶן מִים שְׁנַיִים, יָדָיו טְמֵאוֹת. שֶׁהַמִּים שְׁנַיִים מְטַמְאוּ בְּאוֹתָהּ הַיָּד שֶׁלֹּא נִטְהַרָה, וְחוֹזְרִים וּמְטַמְאִים הַיָּד הַטְּהוֹרָה: **וּשְׁפִשְׁפָה בְּחִבְרֹתָהּ.** שֶׁלֹּא נִטְלָה. נִטְמְאוּ הַמִּים שֶׁעָלְיָהּ מִחֶמֶת חִבְרֹתָהּ דְּלֹא נִטְלָה, וְחוֹזְרִים וּמְטַמְאוּ אֶת הַיָּד שֶׁנִּטַּל: **בְּרֵאשׁוֹ אוֹ בְּכַתֵּל.** אִם שְׁפִשְׁפָה בְּרֵאשׁוֹ אוֹ בְּכַתֵּל כִּדִּי לְנִגְבָה: **טְהוֹרָה.** וְאִם לְאַחַר שֶׁשְׁפִשְׁף חֲזָר וְנָגַע בְּאוֹתָן הַמִּים שֶׁבָּאוּ מִיָּדוֹ לְרֵאשׁוֹ אוֹ לְכַתֵּל, טְמֵאָה. שְׁאוֹתָן מִים טְמֵאִין הֵן וְחוֹזְרִים וּמְטַמְאִים הַיָּד שֶׁנִּגְעָה בָּהֶן. אֵף עַל גַּב דְּכָל כֶּמֶה דְּלֹא שְׁפִשְׁף לֹא (מְטַמְאִים) [מְטַהְרִין] בְּשִׁשְׁפוּף, כִּי שְׁפִשְׁף וְחֲזָר וְנָגַע, גָּרַע טְפִי: **נוֹטְלִים אַרְבַּעַה וְחֲמִשָּׁה זֶה בְּצַד זֶה.** וְאִין חוֹשְׁשִׁים מְשׁוּם אַרְבַּעַה דְּבָרִים, מְשׁוּם שֶׁמָּא נִטְמְאוּ כְּשֶׁנִּפְלוּ מִיָּד זֶה לְיָד זֶה [ג], וְשֶׁמָּא יֵשׁ לָהֶם דִּין מִים שֶׁנִּעְשָׂה בָּהֶם מְלֶאכֶה, וּמְשׁוּם שֶׁמָּא לֹא נִטְלוּ מִן הַכְּלִי, וּמְשׁוּם שֶׁמָּא לֹא נִטְלוּ מִן הַרְבִּיעִית [ד]: **וּבְלִבָּד שִׁירְפוּ.** יְדִיהֶם שֶׁלֹּא תִהְיֶה שֵׁם חֲצִיצָה: (ר"ע מְבַרְטְנוּרָה).

עִיקַר תּוּי"ט [יא] בְּאוֹר הָעֵינָן, שְׂאִין הַיָּדִים מְטַמְאוּ מִשְׁקִין אֲלֵא עַד הַפֶּרֶק. וְכֵן אִין מִים שְׁנַיִים מְטַהְרִים הָרֵאשׁוֹנִים אֲלֵא בְּעוֹדָן בְּתוֹךְ הַפֶּרֶק. וְחוּץ לַפֶּרֶק דְּרִישָׁא וְסִיפָא, הוּא שְׁהִיּוּ בְּתוֹךְ הַפֶּרֶק וְיִצְאוּ אַחַר כִּד חוּץ לַפֶּרֶק. בֵּית יוֹסֵף: **[יב]** וְגַם אֶת הַיָּד. הָרֵאשׁוֹן: **[יג]** לְפִי שֶׁהֶם כֻּלָּם בְּמִדְרַגַּת יָד אֶחָת אֲנִי חוֹשְׁבִים אוֹתָם. הָרַמְבַּ"ם: **[יד]** דָּאִם הָיָה חֲצִי לַג לְחֲמִשָּׁה וְכִשְׁהַשְּׁמֵשׁ שׁוֹפֵךְ מִים עַל יְדֵיהֶם וְנִשְׁאַר בְּכָלִי רְבִיעִית לְשְׁנַיִם הָאֲחֵרוֹנִים, מִהֵנִי נִטְלָה, וְסָפַק יָדִים טְהוֹרוֹת. הָר"שׁ: (עִיקַר תּוּי"ט).

רמב"ם כְּשֶׁנִּטַּל אֶת הָרֵאשׁוֹנִים חוּץ לַפֶּרֶק חֲזָר מֵה שֶׁנִּכְנַס מִן הַמִּים חוּץ לַפֶּרֶק מִשְׁקִין טְמֵאִים כְּמוֹ שֶׁהִקְדַּמְנוּ וְכֵן הַמִּים אֲשֶׁר עַל יָדָיו וְכְשֶׁנִּטַּל מִים שְׁנַיִים הֵם מְטַהְרִים כֹּל מֵה שֶׁנִּטַּל יָדָיו מִמֵּי רֵאשׁוֹנִים אֲמַנִּם מֵה שֶׁנִּכְנַס מִן הַמִּים הָרֵאשׁוֹנִים חוּץ לַפֶּרֶק אִין הַמִּים הַשְּׁנַיִים מְטַהְרִין אוֹתָן לְפִי שֶׁאִין מְטַהְרִין אֲלֵא עַד הַפֶּרֶק וְעַל כֵּן כְּשֶׁחֲזָר מִן הַמִּים אֲשֶׁר חוּץ לַפֶּרֶק לְיָדִים טְמֵאוֹ אוֹתָם לְפִי שֶׁהֵם מְשֻׁנָּה כְּמוֹ שֶׁבָּאֵרְנוּ וְעַל כֵּן כְּשֶׁטָהַר יָדוֹ אֶחָת וְאַחֲ"כ שִׁפְךָ מִים שְׁנַיִים עַל ב' יָדָיו הָרֵאשׁוֹנִים נִטְמְאוּ יָדָיו שְׁנֵיהֶם לְפִי שֶׁהַמִּים הַשְּׁנַיִים יִטְמְאוּ בִּידוֹ הָאֲחֵרָה אֲשֶׁר לֹא נִטְהַרָה בְּמִים רֵאשׁוֹנִים וְיִשׁוּבוּ הַמְשֻׁנָּה טְמֵאִין וְיִטְמְאוּ הַיָּד הָאֲחֵרָה אֲשֶׁר כִּבְרָה טְהוֹרָה וְכֵן אִם נִטַּל יָדוֹ אֶחָת בְּמִים רֵאשׁוֹנִים וְנָגַע יָדוֹ הַטְּהוֹרָה בִּידוֹ הָאֲחֵרָה אוֹ חֲכַךְ אוֹתָהּ עִם יָדוֹ הָאֲחֵרָה טְמֵאָה לְפִי שֶׁהַמִּים אֲשֶׁר עֲלֵיהֶם הֵם מְשֻׁנָּה טְמֵאִין וּמְטַמְאִים אֶת הַיָּדִים עַד שִׁשְׁפוֹךְ עֲלֵיהֶם מִים שְׁנַיִים וְאִם חֲכַךְ אוֹתָהּ בְּרֵאשׁוֹ יָדוֹ הַטְּהוֹרָה שֶׁכִּבְרָה בִּיאֵרְנוּ שֶׁמְשֻׁנָּה טְמֵאִין וְאוֹכְלִין טְמֵאִין אֲמַנִּם יִטְמְאוּ הַיָּדִים לֹא שֶׁאֵר אֲבָרִי הַגּוֹף וְהַתִּיר שִׁירְחָצוּ אֲנָשִׁים רַבִּים יְדֵיהֶם קָצְתָם עַל קָצְתָם וְאִם הִיוּ טְמֵאִין וְלֹא נֵאמַר כִּי הַמִּים הַיּוֹרְדִין מִיָּדָיו הַעֲלִיוֹנִים הֵם מְשֻׁנָּה טְמֵאִים לְפִי שֶׁהֵם

מים ראשונים והידים אשר תחתיהן לא יטהרו במים ההם כיון שהוא טמא לפי שהם כולם במדרגת יד אחת אנו חושבין אותם ובתנאי שלא ידחקו ידיהם שלא יכנסו בהם המים כדי שלא תהיה חציצה : (רמב"ם)

פרק ב - משנה ד

סִפֵּק נַעֲשֶׂה בָּהֶם מְלֹאכָה סִפֵּק לֹא נַעֲשֶׂה בָּהֶם מְלֹאכָה, סִפֵּק יֵשׁ בָּהֶם כְּשֶׁעוֹר סִפֵּק שְׂאִין בָּהֶם כְּשֶׁעוֹר, סִפֵּק טְמָאִים סִפֵּק טְהוֹרִין, סִפֵּקוֹן טְהוֹר, מִפְּנֵי שְׂאֵמְרוֹ, סִפֵּק הַיָּדַיִם לְטָמֵא וְלְטָמֵא וְלְטָהָר, טְהוֹר. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, לְטָהָר, טָמֵא. כִּי צָד. הָיוּ יָדָיו טְהוֹרוֹת וְלִפְנָיו שְׁנֵי כַּפָּרִים {טו} טְמָאִים, סִפֵּק נָגַע סִפֵּק לֹא נָגַע, הָיוּ יָדָיו טְמָאוֹת וְלִפְנָיו שְׁנֵי כַּפָּרִים טְהוֹרִים, סִפֵּק נָגַע סִפֵּק לֹא נָגַע. הָיוּ יָדָיו אַחַת טְמָאָה וְאַחַת טְהוֹרָה וְלִפְנָיו שְׁנֵי כַּפָּרִים טְהוֹרִים, נָגַע בְּאַחַד מֵהֶם, סִפֵּק בְּטָמֵאָה נָגַע סִפֵּק בְּטְהוֹרָה נָגַע. הָיוּ יָדָיו טְהוֹרוֹת וְלִפְנָיו שְׁנֵי כַּפָּרִים, אֶחָד טָמֵא וְאַחַד טְהוֹר, נָגַע בְּאַחַד מֵהֶן, סִפֵּק בְּטָמֵא נָגַע סִפֵּק בְּטְהוֹר נָגַע. הָיוּ יָדָיו אַחַת טְמָאָה וְאַחַת טְהוֹרָה וְלִפְנָיו שְׁנֵי כַּפָּרִים אֶחָד טָמֵא וְאַחַד טְהוֹר, נָגַע בְּשִׁתִּיהֶן, סִפֵּק טְמָאָה בְּטָמֵא וְטְהוֹרָה בְּטְהוֹר, אוֹ טְהוֹרָה בְּטָמֵא וְטָמֵאָה

בְּטָהוֹר, הַיָּדִים כְּמוֹ שֶׁהָיוּ וְהַכְּפָרִים כְּמוֹת שֶׁהָיוּ:

ר"ע מברטנורה סִפֵּק נַעֲשֶׂה בְּהֵן מְלֹאכָה. דְּמְלֹאכָה פּוֹסְלֵת מִיָּם לְנִטְיָלָה, כְּדִתְנִן בְּפָרֵק קָמָא: טְמָאִים. פְּסוּלִים לְנִטְיָלָה: סִפְקוֹן טָהוֹר. אֶפְלוּ יֵשׁ בְּמִים שֶׁנִּטְלָה כָּל הַנֶּדֶד סִפְקוֹת. וְהֵינּוּ סִפְקוֹ לְטָהַר דְּפְלִיגִי בְּסִיפָא רַבְּנָן וְרַבֵּי יוֹסִי. וְאִין הִלְכָה כְּרַבֵּי יוֹסִי: סִפְקוֹ יָדִים לְטָמֵא וְלְטָמֵא. לְקָמֹן בְּאִידָדִּי בָּבֵא מְפָרֵשׁ לָהּ: שְׁנֵי כְּפָרִים טְמָאִים. דְּאֶכְלִים טְמָאִים מְטָמֵאִים אֶת הַיָּדִים, כְּדִתְנִן לְקָמֹן בְּפָרֵק ג' [מְשַׁנָּה ב'], כָּל הַפּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה מְטָמֵא אֶת הַיָּדִים לְהִיּוֹת שְׁנִיּוֹת: שְׁנֵי כְּפָרִים טָהוֹרִים. בְּשָׁל תְּרוּמָה אִירִי. שֶׁהַיָּדִים פּוֹסְלוֹת אֶת הַתְּרוּמָה: הַיָּדִים כְּמוֹ שֶׁהָיוּ וְהַכְּפָרִים כְּמוֹת שֶׁהָיוּ. הַטָּמֵא בְּטָמְאָתוֹ וְהַטָּהוֹר בְּטָהֲרָתוֹ: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [טו] שְׁנֵי כו'. מְשוּם בָּבֵא דִּינְדִּיו אַחַת כו', נִקְטָה בְּכֻלָּהּ שְׁנֵי כְּפָרוֹת, אֶף עַל גַּב דְּבַחַד הָיִי מְצִי לְאֶשְׁמְעִינָן: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כִּבְר בִּיאָרְנוּ בְּרַבִּיעֵי שֶׁל טָהוֹרוֹת כִּי סִפְקוֹ יָדִים מְכַלֵּל סִפְקוֹת שֶׁטָהֲרוּ חֲכָמִים וְכִבְר קָדָם לְךָ בְּמַסְכַּתָּא הַזֹּאת כִּי מִיָּם שֶׁנַּעֲשֶׂה בָהֶם מְלֹאכָה פְּסוּלִים לְנִטְיָלָת יָדִים וִידוּעַ הוּא כִּי אוֹכְלִין טְמָאִים מְטָמֵאִין אֶת הַיָּדִים וְכֵן יָדִים טְמָאִין פּוֹסְלִין אֶת הַתְּרוּמָה וְזֶה הָעֵנִין מְבוֹאֵר וְזֶה כִּי הוּא שֶׁכָּל סִפְקוֹ שֶׁנִּפְלָה בְּטוּמְאוֹת הַיָּדִים אוֹ בְּטָמֵא לְזוּלְתָם הַכֹּל טָהוֹר וְנִשְׁאֵר הַדְּבָר בְּחֻזְקָתוֹ שֶׁהִיא וְהוּא אִמְרָם הַיָּדִים כְּמוֹת שֶׁהָיוּ וְכֵן מְבוֹאֵר כִּי כְּשִׁפּוֹל הַסִּפְקוֹ אִם טָהֲרוּ אֶת הַיָּדִים הַטְּמָאִים כְּרָאוּי אוֹ לֹא טָהֲרוּ הֵרִי הֵן טָהוֹרוֹת וְאִין הִלְכָה כְּרַבֵּי יוֹסִי: (רמב"ם)

פרק ג - משנה א

הַמְכַנִּיס יָדָיו לְבֵית הַמְּנַגֵּעַ {א}, יָדָיו תְּחִלּוֹת,
דְּבָרֵי רַבִּי עֶקִיבָא. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, יָדָיו
שְׁנִיּוֹת. כֹּל הַמְּטַמֵּא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַגְעוֹ, מְטַמֵּא
אֶת הַיָּדִים לְהִיּוֹת תְּחִלּוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי עֶקִיבָא.
וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, לְהִיּוֹת שְׁנִיּוֹת. אָמְרוּ לוֹ
לְרַבִּי עֶקִיבָא, הֵיכָן מְצִינּוּ שֶׁהַיָּדִים תְּחִלָּה בְּכָל
מָקוֹם. אָמַר לָהֶם, וְכִי הֵיאֵד אֶפְשָׁר לָהֶן לְהִיּוֹת
תְּחִלָּה אֶלָּא אִם כֵּן נִטְמָא גּוֹפּוֹ, חוּץ מִזֶּה.
הָאֶכְלִין וְהַפְּלִים שְׁנִטְמָאוּ בְּמִשְׁקִין, מְטַמְּאִין
אֶת הַיָּדִים לְהִיּוֹת שְׁנִיּוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ.
וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֶת שְׁנִטְמָא בְּאֵב הַטְּמָאָה,
מְטַמֵּא אֶת הַיָּדִים. בְּוֹלַד הַטְּמָאָה, אֵינּוּ מְטַמֵּא
אֶת הַיָּדִים. אָמַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל,
מַעֲשֵׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁבָּאת לְפָנַי אַבָּא, אָמְרָה
לוֹ, נִכְנְסוּ יָדַי לְאֹוִיר כְּלֵי חָרֶשׁ. אָמַר לָהּ, בְּתִי,
וּבְמָה הִיָּתָה טְמָאָתָה, וְלֹא שְׁמַעְתִּי מָה אָמְרָה
לוֹ. אָמְרוּ חֲכָמִים, מִבְּאֵר {ד} הַדְּבָר. אֶת
שְׁנִטְמָא בְּאֵב הַטְּמָאָה, מְטַמֵּא אֶת הַיָּדִים.
בְּוֹלַד הַטְּמָאָה, אֵינּוּ מְטַמֵּא אֶת הַיָּדִים :

ר"ע מברטנורה **הַמְכַנִּיס יָדָיו לְבֵית הַמְּנַגֵּעַ יָדָיו תְּחִלּוֹת.** פוסל אחד
בחליו, דראשון עושה שני בחליו. ומטמא אחד ופוסל אחד בתרומה.
ומטמא שנים ופוסל אחד בקדש: **כֹּל הַמְּטַמֵּא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַגְעוֹ.** כגון
זובו של זב ורקו, וכל הני דתנן בפרק בתרא דזבים, שהנוגע בהן מטמא
בגדים בשעת מגעו: **וְכִי הֵיאֵד אֶפְשָׁר לָהֶם לְהִיּוֹת תְּחִלָּה.** שאין ראוי
להיות תחלה **{ב}** אלא הנוגע באב הטמאה. ואם נגע בידיו באב הטמאה,
נטמא כל גופו. הלכך אין בידי למצא [לכס] ידים תחלה, חוץ מהמכניס

יָדָיו לְבֵית הַמִּנְגֵּעַ, שָׁאֵם הַכְּנִיס יָדָיו לֹא נִטְמָא כָּלוּ. וְהַמְטֵמָא בְּגָדִים
בְּשַׁעַת מַגְעוֹ, שָׁאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חָשׁוּב אֵב הַטְּמֵאָה לְטֵמָא בְּגָדִים וְלַעֲשׂוֹת
רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי, אֵינוֹ חָשׁוּב אֵב הַטְּמֵאָה לְטֵמָא אָדָם, אֲבָל מְטֵמָא אֶת
הַיָּדִים שֶׁנִּגְעוּ בּוֹ לְהִיּוֹת תַּחֲלוֹת. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא : אֶת שְׁנֵי טֵמָא
בְּאֵב הַטְּמֵאָה. כְּלוּמַר, אֲכָלִים וְכָלִים שֶׁנִּטְמָאוּ בְּאֵב הַטְּמֵאָה : מְטֵמְאִין
אֶת הַיָּדִים. וְלֹא אֲכָלִים וְכָלִים שֶׁנִּטְמָאוּ בְּמִשְׁקִין [ג]. דְּאִין שֵׁנִי עוֹשֶׂה
שֵׁנִי. וְהִלְכָה פְּחֻכְמַיִם : בְּמָה הֵיטָה הַטְּמֵאָה. שֶׁל תַּנּוּר, בְּאֵב הַטְּמֵאָה אוֹ
בְּמִשְׁקָה : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [א] המכניס כו'. כָּל הַנִּי דְּבִפְרָקִין, לֹא מְשַׁמְנָה עֶשֶׂר דָּבָר הֵן, חוּץ
מִכֶּתֶבִי הַקֹּדֶשׁ. דְּהַנִּי אֶפְלוּ בְּיָדִים טְהוּרוֹת מִיָּרִי, וְדִשְׁמְנָה עֶשֶׂר דָּבָר בְּסֵתֵם
יָדַיִם הוּא : [ב] לְשׁוֹן הַר"שׁ, כְּלוּמַר מֵה שֶׁלֹּא מְצִינוּ הוּא מְשׁוּם דְּלֹא אֶפְשָׁר :
[ג] לְפִי שֶׁאִין כָּלִים מְקַבְּלִים טְמֵאָה מִוּלְדָּא אֶלָּא מִמִּשְׁקִין, וְנִקְטָנִי אֲכָלִים
אֵף עַל פִּי שֶׁמְטֵמְאִים מִוּלְדָּא, שֶׁהָרִי מוֹנִין בְּהֵם רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי : [ד] מְבָאֵר.
כְּלוּמַר, אֵינְדָּ צְרִיךְ לְהִסְתַּפֵּק, כִּי כָּבֵר מְפָרֵשׁ הַדָּבָר הַיָּטֵב. מְהַר"ם : (עיקר
תוי"ט).

רמב"ם זה מבואר וזה כי אי אפשר שיהיו תחלה אלא אם נגע באב מאבות
הטומאות יכל אב הטומאה מטמא אדם וכשנגע בידו נטמא כולו ועל כן
אמר להם אל תבקשו ממני שאמצא לכם ידים תחלה חוץ מזה והוא בית
המנוגע שאם הכניס ידיו לא נטמא כולו ואדם שהוא מטמא בגדים בשעת
מגעו אשר הוא חשוב אב הטומאה בענין שהוא יטמא ראשון ושני והוא עם
כל זה לא יטמא אדם כמו שביארנו בסוף זבים וכן ג"כ כשנוגע בידים חוזרין
תחלה וידוע כי אוכלין שנטמאו במשקין חוזרין שניות וכן הכלים וא"ר
יהושע כי ידים שנגעו באוכלים שניים או בכלי שני מטמאין וחוזרין שני
וחכמים אומרים כי אוכל ראשון וכלי שני הוא אשר יטמאו את הידים
ומחזירין שניות והלכה כחכמים בב' המאמרים : (רמב"ם)

פרק ג - משנה ב

כָּל הַפּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה, מְטֵמָא אֶת הַיָּדִים
לְהִיּוֹת שְׁנִיּוֹת [ה]. הַיָּד מְטֵמְאָה אֶת חֲבֵרְתָּהּ,
דְּבַרִּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. וְחַכְמַיִם אֹמְרִים, אִין שֵׁנִי

עוֹשֶׂה שְׁנֵי. אָמַר לָהֶם, וְהֵלֵא כְּתָבֵי הַקִּדְּשׁ {ז} שְׁנַיִם מִטְּמֵאִין אֶת הַיָּדִים. אָמְרוּ לוֹ, אֵין דָּנִין דְּבָרֵי תוֹרָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְלֹא דְבָרֵי סוֹפְרִים מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְלֹא דְבָרֵי סוֹפְרִים מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים:

ר"ע מברטנורה כל הפוסל את התרומה. דהינו שני לטמאה, שהוא פוסל שלישי בתרומה: היד מטמאה את חברתה. מי שהיתה ידו אחת טמאה ונגעה בידו האחרת טהורה, נטמאת, וחזרו שתיהן טמאות {ו}: והלא כתבי הקדש. שגזרו עליהן להיות שני לטמאה ופוסלים את התרומה, והן מטמאין את הידים הנוגעות בהן לעשותן שניות, אלמא שני עושה שני: ולא דברי סופרים מדברי סופרים. וטמאת ידים בכל הטמאות, מדברי סופרים היא, דשלמה תקן ערובין ו[נטילת] ידים {ח}. וכתבי הקדש שטמאין את הידים נמי מדברי סופרים, משמנה עשר דבר {ט} שגזרו בו ביום. ואין דנים זו מזו לומר כשם שמצינו בכתבי הקדש ששני עושה שני הכי נמי בשאר טמאות יהיה שני עושה שני, דמאי דתקון תקון, מאי דלא תקון לא תקון. ואין הלכה כרבי יהושע: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ה} כל כו'. האי כללא לאו כרבנן דלעיל דאמרי בולד אין מטמא אלא כדמסיים דברי רבי יהושע: {ו} מדסתם ולא פרש במאי קמירי, נראה דבתרומה פליגי. ומשום הכי נמי כתב דאין הלכה כרבי יהושע, דלקדש קימא לן דהיזד מטמא השניה. ועין תוספות יום טוב: {ז} כתבי כו'. והא דלא מייתי מאוכל אכל שני שני, דפסול גויה שאני. הר"ש: {ח} הינו לקדש. אבל לתרומה, משמנה עשר דבר הוא. ואף דהכא בתרומה קימינן, ניחא ליה למימר דאין להם עקר מן התורה: {ט} וקשה, דהנה ליה למנות בשמנה עשר דבר, ידים הבאים מחמת ספר. ואף דלא הוו יותר משמנה עשר דכולה חדא גזרה היא וכדמשמע בהר"ב סוף פרק ט"ו דכלים, מפל מקום הנה ליה לפרש כן, דנפקא מנה דהכא אפלו טהורות לגמרי וכמו שכתבתי בריש פרקין: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כבר ידעת כי השני הוא אשר הוא פוסל את התרומה וכבר ביארנו כי הידים טמאות הם שניות ולפי שאמר רבי יהושע כי מי שנגע בידו בדבר שהוא פוסל את התרומה אשר הוא שני נטמאו ידיו וחוזרין שניות וכן מי שהיתה ידו האחת טמאה ונגעה בידו האחרת טמאתה וחזרה שניה כמותה וחלקו עליו חכמים ואמרו לו אין שני עושה שני והביא להם ראיה מכתבי הקדש אשר הם במדרגת השני שהן פוסלין התרומה כמו שביארנו בסוף זבים ועם זה כשנגע אדם בכתבי הקדש חזרו ידיו שניות ופוסלין את התרומה כמו שנבאר אחר ההלכה הזאת והרי שני עושה שני והשיבוהו כי היות הספרים וידים הבאין מחמתם מטמאין את הידים הוא הדבר מדברי סופרים לפי שהם מי"ח דבר שגזרו וכן טומאת ידים כולן כשאר הטומאות

ג"כ מדברי סופריי כמו שכתבנו כי שלמה תקן ערובין וידיים וכיון שהדבר כן אין למדין דברי סופרים מדברי סופרים עד שנאמר כמו שהספר פוסל את התרומה ומטמא את הידיים כך כל פוסל מטמא את הידיים אבל נאמר מאי דתקון תקון מאי דלא תקון לא תקון ולא נלמוד דבר מדבר ואין הלכה כר' יהושע: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ג

רצועות תפלין עם התפלין, מטמאות את הידיים. רבי שמעון אומר, רצועות תפלין אינן מטמאות את הידיים:

ר"ע מברטנורה רצועות של תפלין מטמאות את הידיים. דכשגזרו על הידיים הפאות מחמת ספר שפוסלות את התרומה, גזרו נמי על הידיים שנגעו ברצועות של תפלין: רבי שמעון אומר כו'. ואין הלכה כרבי שמעון: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם כבר ביארנו בסוף זבים הסבה אשר בעבורם גזרו על כתבי הקדש שהן פוסלין את התרומה כשנגעה בהם ולפי שרצו לקיים ולהעמיד הגזרה גזרו ג"כ שידים הבאים מחמת הספר פוסלין את התרומה ושהאדם כשיגע בכתבי הקדש יהיו ידיו שניות ופוסלין את התרומה ועל הגזרה הזאת מדבר בכל הפרק הזה באמרו מטמא את הידיים ואינו מטמא את הידיים ואחר הגזרה הזאת גזרו זו הגזרה יותר כוללת ממנה ועזבו הענין הזה כולו והוא שכל הידיים שניות פוסלות את התרומה בין נגעו בספר בין לא נגעו וזאת היא הנמנית בסוף זבים באמרו והידיים מכלל הדברים אשר פוסלין את התרומה והיא הנמנית ב"ח דבר כמו שבארנו בסוף זבים וכן ביאר הש"ס (שבת דף יג:.) וטעמם בגזרה האחרונה מפני שהידיים עסקניות ואין הלכה כר"ש: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ד

גליון שְׁבִסְפָר, שְׁמִלְמַעְלֹן וְשְׁמִלְמַטֹן שְׁבִתְחִלָּה וְשְׁבִסוֹף {י}, מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שְׁבִסוֹף אֵינוֹ מְטַמֵּא, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ עֲמוּד {יא} :

ר"ע מברטנורה שְׁמִלְמַעְלֹן וְשְׁמִלְמַטֹן. שְׁצָרִיף שְׁיַנִּיחַ פְּנוּי בְּלֹא כְּתִיבָה לְמַעַלָּה מִן הַדָּף שֶׁלֹּא אֶצְבְּעוֹת וּלְמַטָּה טַפַּח: שְׁבִתְחִלָּה וְשְׁבִסוֹף. בְּתַחֲלַת הַסֵּפֶר צָרִיף שְׁיַנִּיחַ פְּנוּי כְּדִי לְגַלֵּל כָּל הַסֵּפֶר, כְּלוּמַר כְּשַׁעוֹר הֶקְוֶה שֶׁל כָּל הַסֵּפֶר, שֶׁהַסֵּפֶר מְסוּפּוֹ לְתַחֲלָתוֹ הוּא נִגְלָל, דּוּמִיא דְּמִזְוִזָּה דְּכוּרְכִים אוֹתָהּ מֵאֶחָד כְּלָפִי שְׁמַע. וּבְסוּפּוֹ, כְּדִי לְגַל עֲמוּד. וְדוּקָא כְּשֶׁאֵין שָׁם אֶלָּא תּוֹרָה לְבִדָּה, צָרִיף לַעֲשׂוֹת כֵּן. אֲבָל הַמְּדַבֵּיק תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים בְּיַחַד, צָרִיף כְּדִי לְגַל כָּל הַסֵּפֶר בְּסוּפּוֹ, וּכְדִי לְגַל עֲמוּד בְּתַחֲלָתוֹ. שְׁאִם הוּא גּוֹלְלוֹ לְתַחֲלָתוֹ, נִמְצְאָת תּוֹרָה מִבְּחוּץ, וּגְנָאִי הוּא שֶׁתַּעֲשֶׂה תּוֹרָה שׁוֹמֵר לְנְבִיאִים וּכְתוּבִים. וּבְהִכֵּי מִיָּרִי הָא דְּאִמְרִינָן בְּפֶרֶק קַמָּא דְּבַבְּא בְּתַרְא, וְעוֹשֶׂה לוֹ כְּדִי לְגַל עֲמוּד בְּתַחֲלָתוֹ וּכְדִי הֶקְוֶה כָּל הַסֵּפֶר בְּסוּפּוֹ: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {י} שְׁמִלְמַעְלֹן כּו'. וְהוּא הַדִּין לְבִין הַדְּפִין. וְלֹא אֶתָּא אֶלָּא לְאִפּוֹקִי כְּשֶׁאֵינָן מְחַבְּרִין. וְעֵין תּוֹסֵפּוֹת יוֹם טוֹב: {יא} עֲמוּד. כִּי אֲשֶׁר יִשְׂאֵר בְּסוּף, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה לוֹ עֲמוּד שֶׁיִּגְלַל עָלָיו הַסֵּפֶר וְתַכְלֵל אוֹתוֹ קִדְשֵׁת הַסֵּפֶר, עֲדִין הוּא חַל, לְפִי שֶׁאֶפְשֵׁר שֶׁיִּחְתְּכֶנּוּ. הַרְמַב"ם: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם גליון הוא אשר ישאר בלא כתיבה על הכתיבה ותחתיה ובין הדפין ובתחלת הספר ובסופו ורבי יהודה אומר כי אשר ישאר בסוף כל זמן שלא יעשה לו עמוד שיגלל עליו הספר ותכלול אותו קדושת הספר עדיין הוא חול לפי שאפשר שיחתוך מה שנשאר בלא כתיבה ואין הלכה כרבי יהודה: (רמב"ם)

סֵפֶר שְׁנַמְחֵק וְנִשְׁתַּיֵּר בּוֹ שְׁמוֹנִים וְחֲמִשׁ
 אוֹתִיּוֹת, כְּפָרְשֵׁת וַיְהִי בְּנִסְעֵי הָאָרוֹן, מִטְמֵא אֶת
 הַיָּדִים. מְגֵלָה שְׁכָתוֹב בָּהּ שְׁמוֹנִים וְחֲמִשׁ
 אוֹתִיּוֹת כְּפָרְשֵׁת וַיְהִי בְּנִסְעֵי הָאָרוֹן, מִטְמֵא אֶת
 הַיָּדִים. כָּל כְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ מִטְמֵאִין אֶת הַיָּדִים.
 שִׁיר הַשִּׁירִים וְקֵהֶלֶת מִטְמֵאִין אֶת הַיָּדִים. רַבִּי
 יְהוּדָה אוֹמֵר, שִׁיר הַשִּׁירִים מִטְמֵא אֶת הַיָּדִים,
 וְקֵהֶלֶת מִחֻלְקֵת. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, קֵהֶלֶת אֵינוֹ
 מִטְמֵא אֶת הַיָּדִים וְשִׁיר הַשִּׁירִים מִחֻלְקֵת. רַבִּי
 שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, קֵהֶלֶת מִקְלֵי בַּיִת שְׁמַאי
 וּמַחֲמֵרֵי בַּיִת הַלֵּל. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן עֲזַאי,
 מִקְבֵּל אָנִי מִפִּי שְׁבַעִים וּשְׁנַיִם זָקוֹן, בַּיּוֹם
 שֶׁהוֹשִׁיבוּ אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה בִּישֻׁבָּה,
 שֶׁשִּׁיר הַשִּׁירִים וְקֵהֶלֶת מִטְמֵאִים אֶת הַיָּדִים.
 אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, חֶסֶד וְשָׁלוֹם, לֹא נִחְלַק אָדָם
 מִיִּשְׂרָאֵל עַל שִׁיר הַשִּׁירִים שֶׁלֹּא תִטְמֵא אֶת
 הַיָּדִים, שֶׁאֵין כָּל הָעוֹלָם כֵּלּוֹ כְּדֹאֵי כַּיּוֹם שֶׁנִּתְּן
 בּוֹ שִׁיר הַשִּׁירִים לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל הַכְּתוּבִים
 קֹדֶשׁ, וְשִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ קִדְשִׁים. וְאִם
 נִחְלָקוּ, לֹא נִחְלָקוּ אֶלָּא עַל קֵהֶלֶת. אָמַר רַבִּי
 יוֹחָנָן בֶּן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חָמִיו שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא,
 כְּדַבְּרֵי בֶּן עֲזַאי, כִּדְ נִחְלָקוּ וְכִדְ גָּמְרוּ: (יב)

ר"ע מברטנורה כְּפָרְשֵׁת וַיְהִי בְּנִסְעֵי הָאָרוֹן. לְפִי שְׁאוֹתָהּ פָּרְשָׁה הִיא חֲשׂוּבָה
 כִּסְפָר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. וְכִדְ אָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (וְהוּא בַּגְמְרָא שְׁבַת דְּף קטז. תוספות יום טוב),

חֲצֵבָה עֲמוּדֵיהָ שֶׁבַע (משלי ט) אֵלוֹ שֶׁבַע סְפָרֵי תוֹרוֹת, שֶׁסֶפֶר וַיְדַבֵּר נִחְלָק לְשִׁלְשָׁה חֻלְקִים, וְאַרְבָּעָה סְפָרִים אַחֲרָיִם, הֵרִי שֶׁבַע: **מַגְלָה שֶׁכְּתוּב בָּהּ. כְּלוּמַר יִרְיעָה שֶׁל סֵפֶר תוֹרָה, כִּיִּן שֶׁנִּכְתַּב בָּהּ שְׁמוֹנִים וְחֲמִשׁ אוֹתִיּוֹת, נִתְקַדְּשָׁה וּמִטְמָאָה אֶת הַיָּדִים: קִהְלֵת אֵינוֹ מְטַמָּא אֶת הַיָּדִים. מִפְּנֵי שֶׁחֻמְתּוֹ שֶׁל שְׁלֹמֹה הִיא, וְלֹא בְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמָרָה: כְּדַבְּרֵי בֶן עֲזַאי כִּדְ נִחְלָקוּ וְכִדְ גָּמְרוּ. וְכִן הִלְכָה: (ר"ע מברטנורא).**

עיקר תוי"ט {יב} **כְּדַבְּרֵי בֶן עֲזַאי.** דְּמַדְבֵּן עֲזַאי תִּנְי בְּהַדְדֵי שִׁיר הַשִּׁירִים וְקִהְלֵת, שֶׁמַּע מִנֵּה שֶׁקָּבַל שֶׁבִשְׁנֵיהֶם הִיְתָה הַמַּחְלָקֶת וְנִמְנֵו וְגָמְרוּ שֶׁיְטַמָּאוּ. וְהִינוּ שֶׁעַל דְּבָרֵי בֶן עֲזַאי שֶׁנֵּה לָנוּ רַבִּי דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁחֹלַק עָלָיו. דָּאִי גַם לָבֶן עֲזַאי לֹא נִחְלָקוּ עַל שִׁיר הַשִּׁירִים, הִנֵּה לוֹ לְסִדְר דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא קִדְּם לָבֶן עֲזַאי כּו'. לְכֹדְ הַעִיד רַבִּי יוֹחֲנָן שֶׁכְּדַבְּרֵי בֶן עֲזַאי כּוֹ הוּא, כִּיִּן לְעִנְיֵן הַמַּחְלָקֶת כִּיִּן לְעִנְיֵן הַגָּמֵר: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם בִּידֵינוּ עִיקַר כִּי פִרְשֵׁת וִיהִי בְּנִסּוּע הָאֲרוֹן וְגו' וּבִנְחָה וְגו' (במדבר יא) הַפְּסוּקִים כּוֹלֵם הֵם סֵפֶר בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ אִמְרוּ (משלי ט) חֲכָמוֹת (נשים) בְּנִתָּה בֵּיתָה חֲצֵבָה עֲמוּדֵיהָ שֶׁבַע אֵלוֹ הֵן ז' סְפָרֵי תוֹרָה אֲכֹן הֵם ז' בְּאִמְרָם כִּי מִתְחִילֶת הַסֵּפֶר עַד וִיהִי בְּנִסּוּע הָאֲרוֹן סֵפֶר בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ וִיהִי בְּנִסּוּע הָאֲרוֹן סֵפֶר בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ וְיִהִי בְּנִסּוּע הָאֲרוֹן עַד סוֹף הַסֵּפֶר סֵפֶר בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ וִיהִי מִדְּבַר סִינֵי שְׁלֹשָׁה סְפָרִים וּד' חוֹמְשִׁים הַנִּשְׁאָרִים הִרִי ז' וְאִמְרוּ מַגְלָה שֶׁכְּתוּב בָּהּ ר"ל כִּי הִירְיעָה שֶׁל סֵפֶר כִּיִּן שֶׁנִּכְתַּב בּוֹ זֶה הַמִּנְיֵן מִן הָאוֹתִיּוֹת נִתְקַדְּשָׁה וְהִיתָה מִכְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר כִּבֵּן עֲזַאי: (רמב"ם)

ד

פרק

פרק ד - משנה א

בו ביום נמנו וגמרו על ערבת הרגלים, שהיא משני לגין ועד תשעה קבין שנסדקה, שהיא טמאה מדרס. שרבי עקיבא אומר, ערבת הרגלים כשמה:

ר"ע מברטנורה **בו ביום**. אפרקין דלעיל קאי, אמלתייה דרבי שמעון בן עזאי, דמירי ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה בישיבה. וכל מקום שנאמר במשנה בו ביום, על אותו יום נאמר: נמנו. עמדו למנין, לדעת מנין המטמאים ומנין המטהרים, וגמרו הדין על פי הרב: **ערבת הרגלים**. ערבה עשויה לרחיצת הרגלים: **שנסדקה**. סמוך לשוליה, ואינה מחזקת מים כדי רחיצת רגלו אחת: **טמאה מדרס**. דערבה קדם שנסדקה נמי היו רגלים לישב בה, והיתה משמשת ישיבה עם מלאכתה **[א]**: **שרבי עקיבא**. הנה חולק ואומר ערבת הרגלים כשמה, כלומר כשמה בן היא, שאין שם מדרס עליה. ואין הלכה כרבי עקיבא: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[א]** וקשה, דאם בן גם קדם שנסדקה תהא טמאה מדרס, כמו תבה שפתחה מצדה. אבל בפרק כ' דכלים משנה ב' כתב הר"ב, שכשנסדקה אינה ראויה אלא לשכיבה, וכשלא נסדקה אומרים לו עמד. וכן פרש הרמב"ם. וכן עקר. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כבר זכרנו כי בכל מקום שיאמר במשנה בו ביום רומז אל היום הזה אשר הושיבו את ר"א בן עזריה ופירוש נמנו וגמרו שהם מנו על נפשם כדי שישכימו על עצת הרוב ונמצא הרוב חולקין על ר"ע ופסקו ההלכה כמו שזכר בכאן לא כמו שאמר רבי עקיבא וכבר נתבאר ההלכה הזאת בפי' (עשירי) של כלים תעיינה שם: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ב

בו ביום אמרו, כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן, כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשום

חֹבָה, חוץ מן הפסח ומן החטאת. הפסח בזמנו, והחטאת בכל זמן. רבי אליעזר אומר, אף האשם. הפסח בזמנו, והחטאת והאשם בכל זמן. אמר רבי שמעון בן עזאי, מקבלני מפי שבעים ושנים זקן, ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה בישיבה, שכל הזבחים הנאכלין שנזבחו שלא לשמן, כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן הפסח ומן החטאת. לא הוסיף בן עזאי אלא העולה, ולא הודו לו חכמים:

ר"ע מברטנורה כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים. משנה זו בתחלת מסכת זבחים היא שנויה, ושם פרשנוה: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם בו ביום אמרו כל הזבחים וכו'. ההלכה הזאת כבר נתבאר בתחלת זבחים (דף ב.): (רמב"ם)

פרק ד - משנה ג

בו ביום אמרו, עמון ומואב, מה הן בשביעית **{ב}**. גזר רבי טרפון, מעשר עני **{ג}**. וגזר רבי אלעזר בן עזריה, מעשר שני. אמר רבי ישמעאל, אלעזר בן עזריה, עליך ראיה ללמד, שאתה מחמיר **{ד}**, שכל המחמיר, עליו ראיה ללמד. אמר לו רבי אלעזר בן עזריה, ישמעאל

אָחִי, אֲנִי לֹא שְׁנִיתִי מִסֹּדֶר הַשָּׁנִים, טְרַפּוֹן אָחִי
שָׁנָה, וְעָלִיו רְאִיָּה לְלַמֵּד. הִשְׁיב רַבִּי טְרַפּוֹן,
מִצָּרִים חוּץ לָאָרֶץ, עֲמוֹן וּמוֹאָב חוּץ לָאָרֶץ, מֶה
מִצָּרִים מַעֲשֵׂר עָנִי בַשְּׁבִיעִית, אֵף עֲמוֹן וּמוֹאָב
מַעֲשֵׂר עָנִי בַשְּׁבִיעִית. הִשְׁיב רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן
עֲזַרְיָה, בְּכָל חוּץ לָאָרֶץ, עֲמוֹן וּמוֹאָב חוּץ
לָאָרֶץ, מֶה בְּכָל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בַשְּׁבִיעִית, אֵף עֲמוֹן
וּמוֹאָב מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בַשְּׁבִיעִית. אָמַר רַבִּי טְרַפּוֹן,
מִצָּרִים שֶׁהִיא קְרוּבָה, עֲשֹׂאוּהָ מַעֲשֵׂר עָנִי,
שִׁיְהִיו עָנִיִּי יִשְׂרָאֵל נִסְמָכִים עָלֶיהָ בַשְּׁבִיעִית,
אֵף עֲמוֹן וּמוֹאָב, שֶׁהֵם קְרוּבִים, נַעֲשִׂים מַעֲשֵׂר
עָנִי, שִׁיְהִיו עָנִיִּי יִשְׂרָאֵל נִסְמָכִים עָלֶיהֶם
בַשְּׁבִיעִית. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, הֲרִי
אֶתָּה כְּמִהְנֶן מָמוֹן, וְאִין אֶתָּה אֶלָּא כְּמַפְסִיד
נַפְשׁוֹת. קוֹבַע אֶתָּה אֶת הַשָּׁמַיִם מְלַהוֹרִיד טַל
וּמָטָר, שְׁנֵאָמַר (מְלָאכִי ג), הִיקָבַע אָדָם אֱלֹהִים כִּי
אֶתָּם קִבְעִים אֶתִּי וְאֶמְרָתָם בְּמֶה קִבְעֵנוּךְ
הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה {ה}. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, הֲרִינִי
כְּמִשִּׁיב עַל טְרַפּוֹן אָחִי, אֲבָל לֹא לְעַנּוֹן דְּבָרָיו.
מִצָּרִים מַעֲשֵׂה חֲדָשׁ, וּבְכָל מַעֲשֵׂה יָשָׁן, וְהַנִּדּוֹן
שֶׁלְּפָנֵינוּ מַעֲשֵׂה חֲדָשׁ. יְדוֹן מַעֲשֵׂה חֲדָשׁ
מִמַּעֲשֵׂה חֲדָשׁ, וְאֵל יְדוֹן מַעֲשֵׂה חֲדָשׁ מִמַּעֲשֵׂה
יָשָׁן. מִצָּרִים מַעֲשֵׂה זְקֵנִים, וּבְכָל מַעֲשֵׂה
נְבִיאִים, וְהַנִּדּוֹן שֶׁלְּפָנֵינוּ מַעֲשֵׂה זְקֵנִים. יְדוֹן
מַעֲשֵׂה זְקֵנִים מִמַּעֲשֵׂה זְקֵנִים, וְאֵל יְדוֹן מַעֲשֵׂה
זְקֵנִים מִמַּעֲשֵׂה נְבִיאִים. נִמְנוּ וְגַמְרוּ, עֲמוֹן

וּמוֹאֵב מְעַשְׂרִין מֵעֵשֶׂר עָנִי בַשְּׁבִיעִית. וּכְשָׁבָא רַבִּי יוֹסִי בֶן דְרַמְסֻקִית אֵצֶל רַבִּי אֶלְיעֶזֶר (ו) בְּלוֹד, אָמַר לוֹ, מַה חֲדוּשׁ הָיָה לָכֶם בְּבֵית הַמְדַרְשׁ הַיּוֹם. אָמַר לוֹ, נִמְנוּ וְגַמְרוּ, עֲמוֹן וּמוֹאֵב מְעַשְׂרִים מֵעֵשֶׂר עָנִי בַשְּׁבִיעִית. בְּכָה רַבִּי אֶלְיעֶזֶר וְאָמַר, סוּד הִ' לִירְאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעֵם (תהלים כה). צֵא וְאָמַר לָהֶם, אֵל תַּחֲשׂוּ (ז) לְמַנִּינְכֶם. מִקָּבֵל אֲנִי מֵרַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁשָּׁמַע מֵרַבּוֹ, וְרַבּוֹ מֵרַבּוֹ עַד הִלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, שֶׁעֲמוֹן וּמוֹאֵב מְעַשְׂרִין מֵעֵשֶׂר עָנִי בַשְּׁבִיעִית :

ר"ע מברטנורה **עמוון ומואב מה הן בשביעית.** אין זה עמוון ומואב שטהרו בסיוחון שהיא נחלת ראובן וגד, דההיא ארץ ישראל היא, אפלו אם תמצא לומר שלא כבשוה עולי בבל, על כרחך שביעית נוהגת בה, דהא תנו במסכת שביעית פרק הפיגס, שלש ארצות לבעור, יהודה ועבר הירדן והגליל. ועבר הירדן היא ארץ סיחון. אלא בשאר ארץ עמוון ומואב שלא טהרו בסיוחון ולא כבשו מעולם אירי. תדע, מדמיתי עלה מבבל וממצרים: **לא שניתי מסדר השנים.** של עולם. אחר השנה של מעשר עני מביאין מעשר שני, והרי בששית מעשר עני, לפיכך ראוי בשביעית מעשר שני: **המעשר והתרומה.** ועל כרחך המעשר האמור כאן, מעשר שני הוא, דומיא דתרומה שהיא קדש, ולא מעשר עני שהיא חל גמור, ואין לדחות מעשר שני מפני עניים: **כמישב על דברי טרפון.** לסייע לו: **אבל לא לענין דבריו.** כלומר ולא מטעמיה: **מצרים מעשה חדש.** שהזקנים שהיו אחר עזרא תקנו להפריש מעשר במצרים: **ובבל מעשה ישן.** תקנת נביאים שהיו קדם חרבן הבית, ונשפח הדבר, דשפא לא היה צריך עניים באותה שעה: **מעשה נביאים.** ועל פי נבואה עשו הוראת שעה, ואין למדים ממנה: **הלכה למשה מסיני.** לאו דוקא. דאין זה מן התורה, אלא כאלו היא הלכה למשה מסיני. מיהו בתוספתא משמע דהלכה למשה מסיני ממש קאמר (ח): (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט (ב) **עמוון כו'.** לשון הרמב"ם, וראוי להוציא מעשר ותרומה בחוץ לארץ הסמוך לארץ ישראל, מצרים ועמוון ומואב ובבל. וכל זה מדרבנן: (ג) **מעשר עני.** ובדין הוא דאפלו תרומה גדולה לא נתקן, אלא הכל מעשר עני, אלא שלא רצו לחלק כל כך משאר שנים. תוספות: (ד) **מחמיר.** שפעשר שני קדש, ומעשר עני חל. הרמב"ם: (ה) **והתרומה.** וסוף הפסוק,

הביאו כו', אם לא אפתח לכם את ארבות השמים, והריקתי לכם ברכה עד בלי די: **(ו) אצל רבי אליעזר**. לפי שלא היה אצל המנין, מפני המחלוקת, שעל ידי כן ברכוהו. הרמב"ם: **(ז) אל תחשו**. אל יהא לכם שום חשש וגמגום, שהרי הספמתם להלכה. רש"י: **(ח)** והא דקתני והנדון שלפנינו מעשה זקנים, הינו מקמי דידיעי לעדותו של רבי אליעזר: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כבר ידעת כי בשנה הראשונה מן השמיטה והבי' והדי' והה' מוציאין מעשר ראשון ואח"כ מעשר שני וזה סדר השנים ובשנה הג' והו' חלק הכתוב בה וצוה שיוציאו מעשר עני במקום מעשר שני אכן השנה הז' הרי היא שמיטה ואין בו חיוב מעשרות וידוע כי השמיטה אינה נוהגת אלא בארץ ובסוריא גם כן כמו שאמרו בתוספתא בראשון של כלים וכמו שנתבאר במס' שביעית (פ"ו) אבל בחוצה לארץ לא וראוי להוציא התרומות והמעשרות בחוצה לארץ מדרבנן כמו שנתבאר במקומות בתוספתא ובשנים אשר מוציאין בני א"י מעשר שני יוציאו גם כן בני חוצה לארץ מעשר שני ופודין אותו ומעלים דמיו לירושלים כמו שנתבאר במקומו ובשנים אשר מוציאין בהם בני ארץ ישראל מעשר עני יוציאו הם ג"כ מעשר עני ובשנת השמיטה אשר אין מוציאין בה בני ארץ ישראל מעשר לפי שהיא הפקר שכבר היה שתקנו הנביאים שיוציאו מבבל וסביבותיה מארץ בבל מעשר שני והזקנים והם האחרונים אחר עזרא כבר תקנו במצרים ושאר ארצות מצרים מעשר עני בשביעית ונפל המחלוקת בארץ עמון ומואב והם ערי סיחון ועוג איזה מעשר יוציאו בשנת השמיטה והיות רבי אלעזר מחמיר לפי שמעשר שני קדש ומעשר עני חול והביא ראיה ר' אלעזר מן המעשר והתרומה ר"ל כי המעשר אשר הזהיר עליו וירא מהשבתו הוא קדש כמו התרומה ואמר השיב רבי טרפון ולא אמר דבר כו' ר"ל שהשיב תשובותיו הקודמות וכבר יצא רבי אלעזר מבית המדרש בעבור המחלוקת שנפל בינו ובין החכמים כמו שזכרנו בה' של כלים: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ד

בו ביום בא יהודה, גר עמוני, ועמד לפניו בבית המדרש. אמר להם, מה אני לבא בקהל. אמר לו רבן גמליאל, אסור אתה. אמר לו רבי יהושע, מתר אתה. אמר לו רבן גמליאל,

הַפְּתוּב אֹמֵר (דברים כג), לֹא יבֹא עֲמוּנֵי וּמוֹאָבִי
בְּקָהֶל ה' גַּם דּוֹר עֲשִׂירֵי וְגוֹ' {ט}. אָמַר לוֹ רַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ, וְכִי עֲמוּנִים וּמוֹאָבִים בְּמִקּוֹמָן הֵן. כָּבֵר
עָלָה סִנְחָרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר וּבִלְבָל אֶת כָּל
הָאֲמוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה י'), וְאַסִּיר גְּבוּלֹת עַמִּים
וְעֵתוּדוֹתֵיהֶם שׁוֹשְׁתִי וְאוֹרִיד כְּאֲבִיר יוֹשְׁבֵים.
אָמַר לוֹ רַבֵּן גַּמְלִיאֵל, הַפְּתוּב אֹמֵר (ירמיה מט),
וְאַחֲרַי כֵּן אָשִׁיב אֶת שְׁבוֹת בְּנֵי עַמּוֹן, וְכָבֵר
חֲזָרוּ. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, הַפְּתוּב אֹמֵר (עמוס ט),
וְשַׁבְּתִי אֶת שְׁבוֹת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה, וְעַדִּין
לֹא שָׁבוּ. הִתִּירוּהוּ לְבֹא בְּקָהֶל :

ר"ע מברטנורה שֶׁנֶּאֱמַר וְאַסִּיר גְּבוּלוֹת עַמִּים. שֶׁהִיא מְגַלָּה בְּנֵי עִיר זֹה
וּמוֹשִׁיבֵן בְּעִיר אַחֶרֶת, וּמְגַלָּה בְּנֵי עִיר אַחֶרֶת וּמוֹשִׁיבֵן בְּעִיר זֹה : וְשַׁבְּתִי
אֶת שְׁבוֹת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְעַדִּין לֹא שָׁבוּ. וְכֵשֶׁם שֶׁאֵלוֹ לֹא שָׁבוּ, כִּדְ אֵלוֹ לֹא
שָׁבוּ : וְהִתִּירוּהוּ לְבֹא בְּקָהֶל. דְּכִיּוֹן דְּמִשְׁבְּעֵים הָאֲמוֹת אֵין אֲסוּר לְבֹא
בְּקָהֶל אֲלָא עֲמוּנֵי וּמוֹאָבִי עַד עוֹלָם, וּמִצְרֵי וְאַדוּמֵי דּוֹר רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי,
הַשְּׁתָא שְׂאִין אֵלוֹ הָאֲמוֹת יְדוּעִים, שֶׁכָּבֵר נִתְּבַלְּבוּ וְנִתְּעַרְבוּ בֵּין שְׂאֵר
הָאֲמוֹת, אֲמַרִּינּוּ כָּל דְּפָרִישׁ מִרְבָּא פָּרִישׁ, וְכָל הַמִּתְגַּיֵּר מִתֵּר לְבֹא בְּקָהֶל
מִיָּד : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ט} הַפְּתוּב אֹמֵר כו'. וְקִשָּׁה, מֵאֵי סִלְקָא דְעֵתִיָּה דְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל,
מִי לֹא יָדַע בְּכָל אֵלֶּה. וְגַם הִגֵּר שֶׁדְּחַק וְכִנְס בְּתוֹךְ חֲכָמִים מְסַתְּמָא יָדַע
הַמְּקָרָא וְלָמָּה שָׁאַל. וְנִרְאָה לִי, דְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל יָדַע מַזָּה שֶׁסִּנְחָרִיב בִּלְבָל
וְשִׂזְאֵת הִיָּתָה שְׁאֵלֶת הִגֵּר, אֲלָא רַבֵּן גַּמְלִיאֵל סָבֵר שֶׁיֵּשׁ בְּפִסּוּק תְּרֵי לֹא יָבֹא,
שֶׁיִּרְצָה לְאַסֵּר לָנוּ אִם בְּזִמְנָא שֶׁיְהִיָּא סִפְקָא. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ חָשַׁב שֶׁאֲפָשָׁר שְׂרַבֵּן
גַּמְלִיאֵל סוֹבֵר סִפְקָא אַחֵר וּמִיָּתִי מִלֹּא יָבֹא. וְהִשִּׁיב שֶׁיֵּשׁ לְהִתִּיר מִחֲמַת בְּלָבוּל.
וְאָמַר לוֹ רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הַפְּתוּב כו' אִם אֲנִי יוֹדֵעַ בְּלָבוּל כו' וְעַל זֶה הִיָּתִי דּוֹרֵשׁ
הַמְּקָרָא דְאֵתִי לְאֵתוּיֵי מְשׁוּם דְּמִקְרָא מְסִיעֵנִי וְאַחֵר כִּדְ אָשִׁיב. וְאֵתִי שְׂפִיר
מֵאֵי דְקָאֵמַר וְכָבֵר שָׁבוּ וּמְנִלְיָה, אֲלָא דְלָמַד כֵּן מִיְתוּרָא דְקָרָא. וְהִשִּׁיב לוֹ רַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ כו' וְשַׁבְּתִי כו', וַיְתוּרָא לְדָרְשָׁא אַחֲרֵיתִי, כְּמוֹ בְּמִזְרָא שֶׁכְּתִב שְׁתִּי
פְּעָמִים לֹא יָבֹא וּמִתֵּר הַסִּפְקָא מִן הַתּוּרָה : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם לפי שנתבלבלו האומות בזמן סנחריב כמו שנתפרסם בספרי
הנבואה לפי שהיה מעביר האומות מקצה זו לקצה זו על כן חזרו משפחות
האומות אצלנו נעלמים ואין יכולין ללמוד ראייה ממקומותיהם וידוע

כי ע' לשון כולם מותרין לבא בקהל מיד חוץ מעמון ומואב ומצרי ואדומי והעיקר בידינו דכל דפריש מרובא פריש וע"כ התירוהו לבא בקהל מיד והתבונן איך לא הניח ר"ג מלהכנס [בבית] המדרש ביום ההוא והוא המורד מן הישיבה והשיבו את ראב"ע כמו שנתפרסם לפי שהוא לא רצה בבטול התורה : (רמב"ם)

פרק ד - משנה ה

תרגום שבעזרא ושבדניאל, מטמא את הידים. תרגום שכתבו עברית ועברית שכתבו תרגום, וכתב עברי, אינו מטמא את הידים. לעולם אינו מטמא, עד שיקתבנו אשורית, על העור **[יב]**, ובדיו :

ר"ע מברטנורה תרגום שכתבו עברית. תרגום שבדניאל ועזרא, וכגון כדנה תאמרון להום שבירמיה (פרק י), אם כתבו בלשון הקדש, וכן דברי הנביא הנאמרים בלשון הקדש שכתבו תרגום, אין מטמאים את הידים : **כתב עברי.** הכתב שבא מעבר הנחר **[י]**. והפותיים פותבים בו עד היום, וישראל היו משתמשין באותו כתב בדברי חל. ובמטבעות של כתב הנמצאים בידינו היום שהיו מזמן מלכי ישראל, מפתחות באותו כתב. אבל הכתב שאנו פותבים בו ספרים היום, כתב אשורי הוא נקרא, והוא הכתב שהיה בלוחות. ונקרא אשורי, שהוא המאשר שבפתיבות **[יא]**, לשון באשורי כי אשורני בנות (בראשית ל) : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [י] ועברית שהוא לשון הקדש, גם כן, על שם שקד הקה לשונם של בני עבר הנחר. וכן פרש רש"י אברהם העברי, שבא מעבר הנחר : **[יא]** לפי שאינו משתנה, ולא יפל בו דמיון לעולם לפי שאותיותיו בלתי מתדמות, ולפי שאינו נדבק אות באות בשיטת פתיבתו. ואין כזה שאר הפתיבות. הרמב"ם : **[יב]** העור. ובכתיבת מגלה [מגלה פ"ב מ"ב] תנן על הספר, ופרש הר"ב קלף, ובפרק ח' דשבת משנה ג' דתנן העור וקלף, כל חד מלתא באפי נפשיה הוא, ולכן צריך עיון אמאי סגי הקא בעור : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם עברית. הלשון העברית וכתב העברי כתב עבר והוא כתב אשר כותבין בו התורה העם הנקראים אל סמירה והכתב הזה אשר נכתב בו אנחנו התורה הוא כתב אשורי והכתב אשר כתב יתברך התורה נקראת אשורי מן הגדולה והתפארת כמו (בראשית ל) באשרי כי אשורני בנות והוא אמרם אשורי שהוא מאושר שבכתב לפי שאינו משתנה ולא יפול בו דמיון לעולם לפי שאותיותיו בלתי מתדמות ולפי שאינו נדבק אות באות בשיטת כתיבתו ואין כזה שאר הכתיבות : (רמב"ם)

פרק ד - משנה ו

אומרים צדוקים, קובלין אנו עליכם, פרושים, שאתם אומרים, כתבי הקדש מטמאין את הידים, וספרי הומריס אינו מטמא את הידים. אמר רבן יוחנן בן זכאי, וכי אין לנו על הפרושים אלא זו בלבד. הרי הם אומרים, עצמות חמור טהורים ועצמות יוחנן כהן גדול טמאים. אמרו לו, לפי חבתן היא טמאתן, שלא יעשה אדם עצמות אביו ואמו תרודות. אמר להם, אף כתבי הקדש לפי חבתן היא טמאתן, וספרי הומריס, שאינן חביבין, אינן מטמאין את הידים :

ר"ע מברטנורה אומרים צדוקין. המכחישין תורה שבעל פה נקראים צדוקים, על שם צדוק וביתוס תלמידיו של אנטוניגנוס איש סוכו שהתחילו בקלקלה זו תחלה. לפי ששמעו מאנטוניגנוס רבן אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס. אמרו, אפשר פועל טורח ועושה מלאכה כל היום פלו ולערב אינו מקבל שכר, ופרשו מדברי חכמים, ונתחברו עמם פתות מישראל, ועד היום הזה נשארו מהם

פְּלִיטִים בְּמִצְרַיִם בְּדַמְשֶׁק וּבְקוֹסְטַאנְטִינִ'א, וְהֵם לְשָׂכִים בְּעִינֵינוּ
וְלִצְנִינִים בְּצִדְנוּ, וְאֵנוּ קוֹרִים לָהֶם קְרָאִים, לְפִי שְׂאִין לָהֶם אֶלֶּא הַמְקָרָא
בְּלִבְד: **קוֹבְלִין אֲנוּ עֲלֵיכֶם**. מִתְרַעְמִים אֲנוּ עַל מִדּוֹתֵיכֶם: **פְּרוּשִׁים**.
לְחֻכְמֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ קוֹרִין פְּרוּשִׁים, לְפִי שְׂאוּכְלִין חֲלִיָּהוּ בְּטַהֲרָה וּפְרוּשִׁים
מִמֶּנּוּ עִם הָאֲרָץ, דְּתַנּוּ בְּגִדֵי עִם הָאֲרָץ מְדַרְס לְפְרוּשִׁים: **וְסִפְרֵי הַמִּירָם**.
סִפְרֵי הַמִּינִים. וְנִקְרָאִים הַמִּירָם, שְׁהִמִּירוּ דַת הָאֱמֶת בְּדַבְרֵי שְׁקָר:
תְּרוּדוֹת. כְּפוֹת שְׂאוּכְלִים בְּהוֹן. לְשׁוֹן מְלֵא תְּרוּד רְקֵב: **אִף סִפְרֵי הַקִּדְשׁ**
לְפִי חֲבָתָן הִיא טְמֵאָתָן. שְׁלֵא יַעֲשֶׂם אָדָם שְׁטִיחִין עַל גְּבִי בְּהֶמָה. וּלְפִי
דְּבַרְיָהֶם הָיָה מְשִׁיב לָהֶם, וְלֵא לְפִי הָאֱמֶת **[יג]**. דְּטַעְמָא דְּסִפְרֵי הַקִּדְשׁ
מְטַמְּאִין אֶת הַיְדִים, כְּדִי שְׁלֵא יִבְאוּ הַסִּפְרִים לְיַדֵּי פְּסִידָא, שְׁהַעֲכָבְרִים
הַמְצוּיִן אֵצֶל הָאֲכָלִים הָיוּ מְפַסְדִּים אֶת הַסִּפְרִים, כְּדַפְרֵשִׁין בְּסוּף
זְבִים: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [יג] דוּמְיָא דְּלְפִי חֲבָתָן שְׂאֲמָרוּ הֵם בְּעֶצְמוֹת דְּגַם כֵּן לָאוּ אֱמֶת
הוּא, אֶלֶּא קְרָא כְּתִיב אוּ בְּעֶצֶם אָדָם, אֲבָל מְצִינוּ כֵּן בְּעוֹר הָאָדָם: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כִּבְר בִּיאָרְנוּ בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל אֲבוֹת עֵינִין צְדוּק וּבִייתוֹס וּחְבֵרְתָס וְהוּם
הִיוּצֵאִים מִתּוֹרְתָנוּ הַמְכַחֲשִׁים אוֹתָנוּ בַּקְּבֵלְתָנוּ:

וּפִי קוֹבְלִין. מִתְרַעְמִים:

וּסִפְרֵי מִירָם. הֵם סִפְרִים שֶׁמְשִׁיבִין עַל תּוֹרְתָנוּ וְחוֹלְקִין עֲלֵיהּ וְנִקְרָאוּ סִפְרֵי
מִירָם כְּלוֹמַר סִפְרִים יִדְחִם הָאֱלֹהִים וְיִסִּירֵם מִן הַמְצִיאוֹת כַּעֲנִין תְּכֵלֵה כְּמוֹ
שְׁקוֹרָאִים לְבֵית אִשֶׁר מִתְקַבְּצִים בּוֹ לְדַבְרִים הָאֵלוּ בֵּית אֲבִידוֹן וְעֵינֵינוּ בֵּית
יְכַרִּיתָהוּ הָאֱלֹהִים וְתִשׁוּבַת רַבִּין יוֹחָנָן לָהֶם תִּשׁוּבַתוֹ בַּעֲנִין הַבְּזִיוֹן וְלִיצְנוֹת
בְּהֵם:

וְתִרְוּדוֹת כְּפוֹת. וְכִבְר בִּיאָרְנוּ כִּי הִסְבֵּה אִשֶׁר אֲנוּ אוֹמְרִים כִּי כְּתָבִי הַקִּדְשׁ
מִטְמָאִין אֶת הַיְדִים כְּדִי שֶׁנִּשְׁמָרֵם וְנִרְחִיק מֵהֶם סְבוֹת הַפְּסִדָּם כְּמוֹ שְׁזַכְרָנוּ
בְּסוּף זְבִים: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ז

אומרים צדוקין, קובלין אנו עליכם, פרושים, שאתם מטהרים את הנצוק. אומרים הפרושים, קובלין אנו עליכם, צדוקים, שאתם מטהרים את אמת המים הבאה מבית הקברות. אומרים צדוקין, קובלין אנו עליכם, פרושים, שאתם אומרים, שורי וחמורי שהזיקו, חביבין. ועבדי ואמתי שהזיקו, פטורין. מה אם שורי וחמורי, שאיני חביב בהם מצות, הרי אני חביב בנזקן. עבדי ואמתי, שאני חביב בהן מצות, אינו דין שאהא חביב בנזקן. אמרו להם, לא. אם אמרתם בשורי וחמורי, שאין בהם דעת, תאמרו בעבדי ובאמתי, שיש בהם דעת. שאם אקניטם, ילד וידליק גדישו של אחר ואהא חביב לשלם:

ר"ע מברטנורה מטהרים את הנצוק. דתנו במסכת מכשירין, כל הנצוק, טהור. אם מערה מכלי טהור לכלי טמא, מה שנשארו בכלי העליון, טהור, דנצוק אינו חבור: **אמת המים הבאה מן הקברות**. מודו בה צדוקים דטהורה, דכתוב (ויקרא יא) מקוה מים יהיה טהור: **שורי אין בהן דעת**. שיכוננו להפסיד ממון לבעליהן: **ילד וידליק גדישו של אחר**. ונמצא מפסיד את רבו מאה מנה בכל יום: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם כבר קדם בה' של מכשירין מאמר המשנה כל הנצוק טהור ואע"פ שהעמוד שותת מחובר קצתו בכלי הטמא כמו שנאמר במים הבאים מבית הקברות שהם טהורים ואע"פ שראשו מחובר במקום טמא וכבר ידעת כי מדינינו כי העבדים שהזיקו אין חייבין בדיניהן בתשלומין כלל כמו שנתבאר בב"ק (דף טז.). נשים ועבדים וקטנים פגיעתן רעה הן שחבלו באחרים

פטורים ואמנם היות האדם חייב כשהזיקה בהמתו הוא לשון התורה (שמות)

כא) כי יגח שור וגוי וכי יבער איש וגוי (שם כב) :

שאם אקניטנו. אם אכעיסנו : (רמב"ם)

פרק ד - משנה ח

אָמַר צְדוּקֵי גְלִילִי, קוֹבֵל אֲנִי עֲלֵיכֶם, פְּרוּשִׁים, שְׂאֵתֶם כּוֹתְבִין אֶת הַמוֹשֵׁל עִם מִשָּׁה בַּגָּט. אוֹמְרִים פְּרוּשִׁים, קוֹבְלִין אָנוּ עֲלֶיךָ, צְדוּקֵי גְלִילִי, שְׂאֵתֶם כּוֹתְבִים אֶת הַמוֹשֵׁל עִם הַשֵּׁם בַּדֶּף, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שְׂאֵתֶם כּוֹתְבִין אֶת הַמוֹשֵׁל מִלְמַעְלָן וְאֶת הַשֵּׁם מִלְמַטָּן, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ה) וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה מִי הִי אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקִלּוֹ לְשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל {יד}. וְכִשְׁלָקָה מֵהוּ אוֹמֵר (שם ט), הִי הַצְּדִיק :

ר"ע מברטנורה צדוקי גלילי. צדוקי שהיה מארץ הגליל: המושל עם משה בגט. שהיו מונים לשנות המלכים וכותבים בקד וקד למלך פלוני, ובסוף הגט כותבין כדת משה וישראל, וגנאי הדבר למשה: את המושל מלמעלן ואת השם מלמטון. שמקדימין שם פרעה לשם השם, דכתיב ויאמר פרעה מי ה' וכשלקה מה הוא אומר ה' הצדיק. כדי שלא להשלים המסכתא במי ה' אשר אשמע בקלו, משום אל תעמד בדבר רע {טו}, השלים בה' הצדיק: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יד} שאתם כו'. אמרו לו חכמים, כי אין זה גרעון למשה ואין בזה גדלה למלך. שאנו כותבין גם כן ה' עם פרעה ונקדים שם פרעה כו'.

הַרְמַבִּי"ם : {טו} וּבְמִסְכַּת פֶּאֶה דְּמִסִּים כִּי הִשְׁחֵד יַעֲזֹר, הָא תְּנִי וְגוֹ', וְנִתְפָּוּן
לְסִיפִיה דְּקָרָא צְדָק צְדָק תִּרְדֹּף לְמַעַן תִּתְחַיֶּה : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אומר צדוקי שאתם מפחיתין שם משה רבינו בהיותכם כותבין
אותו בשטרות עם שם המלך ר"ל שאנו כותבין זמן לפלוני המלך ואנו
כותבין בשטר ההוא כדת משה וישראל ואמרו להם חכמים כי אין זה גרעון
לשמו אלא בזה גדולה לאותו המלך שאנו כותבין בתורה ה' עם פרעה ולא
די בזה אלא שעוד נקדים שם פרעה כמו שנאמר (שם ה) ויאמר פרעה מי ה'
ולפי שזכר הפסוק אינו מאושר שיחתום מסכתא מן המסכתות בהכחשת
כופר לגבורה אבל באמונה בו על כן אמר וכשלקה מהו אומר ה' הצדיק:
(רמב"ם)

